

Svensk
Pastoraltidskrift
– kyrkligt forum

Redaktör och ansvarig utgivare

Björn Fyrlund, pastor, teol. dr Marmorgatan 64, 432 38 Varberg.
Tel. 0340-27 92 35. E-post: bjorn.fyrlund@telia.com

Redaktionsråd

Erik Petré, f.d. lektor, teol. dr, fil. lic., Gävle; *Kjell Petersson*,
prost, teol. dr, Hässelby; *Ylva Willborg*, teol. kand., Älmhult;
Anders Brogren, prost, kyrkoherde em., Falkenberg; *Markus
Hagberg*, komminister, Värnhem; *Bengt Holmberg*, prof. em.,
Frillesås.

Redaktionssekreterare

Katriina Fyrlund, teol. mag., fil. mag. Varberg.

Kansli

SPT, Box 2085, 750 02 Uppsala.
Tel. 018-51 09 86, månd., onsd. och fred. kl. 10–12.
Post till tidskriften sändes till denna adress.
E-post: pastoraltidskrift@telia.com

Fasta medarbetare

Niklas Adell, komminister, Landeryd, Linköping.
Olof Andrén, prost, teol. dr, Uppsala.
Kerstin Arthur-Nilson, författarinna, Rydebäck.
Oloph Bexell, professor, Uppsala.
Christian Braw, komminister, docent, Slätthög.
Gustav Börjesson, prost, Sätilla.
Birgitta Carlquist, konsulent, Vingåker.
Jan Carlquist, prost, Vingåker.
Åke Eldberg, komminister, Vattholma.
Anna Greek, fil.dr, univ. adjunkt, Färjestaden.
Sture Hallbjörner, prost, teol.lic., Kungälv.
Yngve Kalin, komminister, Hyssna.
Hans Karlsson, prost, Harestad.
Berth Löndahl, kyrkoherde, Bunkeflo, Malmö.
Kerstin Marelus, teol. kand., fil. mag., Uppsala.
Carl Henrik Marling, f. överhovpred., docent , Stockholm.
Anna Greta Norén, rektor, teol. kand., fil. mag. Piteå.
Folke T. Olofsson, kyrkoherde em., docent , Rasbo, Uppsala.
Dag Sandahl, komminister, docent, Lötörp.
Carl Strandberg, domprost em., docent, Strängnäs.
Sr Gerd Swensson, Te Deum, Slågarp.

Prenumeration sker endast å tidskriftens PlusGiro 60 05 25-0.

Prenumeration gäller för vald period från dagen för tecknandet.
Helår 575 kr (26 nr), studerande 445kr, pensionärer u. tjänst 495 kr,
halvår 375 kr. Till utlandet helår 875 kr. Lösnummer 25 kr.
Adressändringar anmäles senast tre veckor i förväg under adress
Svensk Pastoraltidskrift, Box 2085, 750 02 Uppsala.
E-post: pastoraltidskrift@telia.com

Annonser inlämnas till Svensk Pastoraltidskrifts annonsavdelning,
Bo Carlsson, Torsgatan 8 A, 753 15 Uppsala. Tel. 018-50 38 92.
E-post: bo.carlsson@blixmail.se

ISSN 0039-6699

All publicerad text lagras elektroniskt. Den som insänder material
till tidningen anses också ha gett sitt medgivande till elektronisk
lagring och publicering. Redaktionen förbehåller sig rätten att
redigera insänt material.

www.pastoraltidskrift.nu

Tidningen sätts i typsnitten Stempel Garamond och Trade Gothic.

NOTERAT

Det nya kyrkomötet

(S) 71 mandat +0
(C) 35 mandat -6
(Fisk) 13 mandat -2
(FK) 13 mandat +6
(Kr) 17 mandat +0
(Kyrklig samverkan Visby) 1 mandat +0
(MP) 8 mandat +4
(M) 41 mandat -4
(POSK) 33 mandat -1
(SPI) 1 mandat +0
(SD) 7 mandat +3
(V) 3 mandat +0
(ÖKA) 8 mandat +1

Valdeltagandet var prel. 11,8 %, en minskning
med 0,2 %. I det nya kyrkomötet har nomine-
ringsgrupper som inte är partipolitiska vuxit
sig starkare, på bekostnad av de etablerade
riksdagspartierna. Förskjutningen är inte stor
men tydlig – och intressant. Hur kyrkomötet
väljer att låta den komma till uttryck i sina ar-
betsformer återstår att se.

Unga kyrkoherdar tvingas bort

Eva Karsten på Arbetsmiljöverket i Malmö
berättar för SVT:s Sydnytt att hon känner
till fem fall från senare tid där kyrkoherdar i
Skåne köpts ut efter svårlösta konflikter med
ledande kyrkopolitikerna.

– Det kommer en ny generation unga kyr-
koherdar som lärt sig att ta arbetsgivaransvar.
När de möter äldre kyrkopolitiker uppstår
slitningar, säger Eva Karsten till Sydnytt

I utredningen »Styra och leda» från 2008
slog Svenska kyrkan fast att det är kyrkoher-
den, inte kyrkorådet, som ska ha det »över-
gripande och samlade ledarskapet» för att leda
kyrkans verksamhet.

SKTF-tidningen 18 sept.

Foto: Per Englund, Knivsta

Biskop

Bertil E. Gärtner

*teologie jubeldoktor
fv professor*

* 13 december 1924

Prästvigd den 12 december 1948

Biskopsvigd den 4 oktober 1970

† 20 september 2009

*Giv biskop Bertil, o Herre, din frid
och låt ditt eviga ljus lysa för honom.*

Bertil E. Gärtner

1924 – 2009

SÖNDAG MORGON DEN 20 SEPTEMBER, Uppståndelsens morgon, fick biskop Bertil gå in i evigheten. En herde för Guds folk, en trogen förvaltare av biskopsämbetet, en andefylld förkunnare, en professor och vägledare i Guds Ord, en brobyggare inom och utom vårt lands gränser, en samlande gestalt för de många som vill hålla fast vid apostlarnas och urkyrkans tro och bekännelse, har gått ur tiden. Inspirationen från biskop Bertil kommer att leva vidare och ge hopp och tröst: att med okränkad integritet vägra att ge upp, att inte ens när kroppen bryts ned gripas av missmod, utan låta sig fortlöpande förnyas av Andens liv vid Guds Ord och sakrament.

Konturerna till biskop Bertils tid som biskop och andlig ledare i Svenska kyrkan, ja också långt utanför henne, tecknades i SPT:s ledare i nr 25/2004 i samband med biskopens 80-års dag. Många minnesrunor kommer med säkerhet att skrivas de kommande veckorna, och vi lär få anledning att återkomma till att minnas och i tacksamhet stanna upp inför vad biskop Bertil betytt i Svensk kristenhet. Här skall nu endast noteras att biskop Bertil, då docent i Uppsala, var en av pionjärerna för SPT och den som ansvarade för tidningens exegetiska avdelning.

SPT vill tacka Gud för biskop Bertil och i tacksamhet över de gåvor Gud lagt ned i ho-

nom söka fortsätta något av det verk biskop Bertil förkroppsligade i sin teologi och kyrkokamp, genom att fortsatt vara ett språkrör för katolsk, allmänlig tro och praxis i Svenska kyrkan.

Vid biskop Bertils 80-års dag 2004 framhölls i ett av hyllningstalen bl.a. följande: »Vi är många, som i dag är stolta över dig. Ditt livsmod, din optimism, din kämparanda under svåra förhållanden, din anspråkslösa personlighet som inte böjer sig under press, hot eller förnedring utan visar sin styrka och trofasthet, mot uppdragsgivaren, Herren Jesus Kristus själv. Du förhandlar inte och accepterar inte kompromisser. Detta hedrar Svenska kyrkan.

Din tros kamp höjer sig i nivå med trofasta trons försvarare och troshjältar från den kristna kyrkans svåra tider.

Du har fått uppleva glansdagar, som få biskopar har fått. Otaliga stormöten och konferenser med tusentals unga och gamla, vilka har samlats för att möta sin Herre vid det heliga nattvardsbordet, har du fått leda.

Vi har blivit influerade av och uppfostrade genom din starka tro. Vi har haft behov att fira gudstjänst, du har visat oss vägen. Ditt exempel leder till kamp, för tron, för Kristi Kyrka.»

Requiescat in pace!

Biskop Bertil E. Gärtners predikan vid SSB:s pontifikalhögmesse den 23 juli 2009 i Vadstena klosterkyrka

KRISTEN TRO HAR MÅNGA SIDOR. En sida som blivit särskilt aktuell för mig de senaste månaderna och som jag vill förmedla till er är ett ord från apostelns brev till de kristna i Filippi. Han skriver: »HERREN ÄR NÄRA, gör er inga bekymmer för något utan låt Gud i allt få veta era önsknings genom åkallan och bön med tacksägelse. Då skall Guds frid, som övergår allt förstånd bevara era hjärtan och era tankar i Kristus Jesus».

De tre ord som betytt mycket för mig under den sista tiden och för många kristna över hela världen under smärtsamma tider är: Herren är nära.

»Herren är nära». Tänkte aposteln på att Jesus snart kommer tillbaka? Hans återkomst är snart. Därför är han nära. Eller betyder det att Herren kan vara nära i ditt liv, att Herren är den uppståndne och levande som är med dig i livets alla skickelser? Herren är inte långt borta utan mitt i ditt liv. Han är nära. Som den uppståndne Jesus lovade: Jag är med er alla dagar till tidens slut. Denna sista tolkning tror jag på, eftersom aposteln fortsätter att skriva om att vi får lägga detta vårt jordelivs alla delar i hans händer. »Gör er inga bekymmer, utan när ni åkallar och ber, tacka då Gud och låt honom få veta alla era önsknings.» Han är en närvarande Herre Kristus som vill veta hur vi har det och vi får lägga allt i hans händer. Det är en fantastisk tröst att få lämna allt i hans händer. Och veta att han är med, är nära. Och när vi gör så får vi vara i ett kraftfält som

aposteln kallar Guds frid. Inte ett tillstånd av meditativ sort utan ett kraftfält. Som bevarar våra hjärtan och tankar i Kristus Jesus. Där fridens Gud handlar i våra liv. Är det en verklighet i en kristen människa liv att Herren är nära, – vågar vi tro det om oss själva – som det heter i den psalm vi skall sjunga efter predikan »Hela vägen går han med mig, vad kan jag väl önska mer?» Hela vägen också den svåra och tunga är han nära, går med mig.

När jag tänker på den heliga Birgitta nu på hennes himmelska födelsedag förstår jag att det var naturligt för henne att Herren Kristus eller hans moder Maria ständigt var nära, att tala till och att be till och lägga saker och ting i Guds händer. I sin kamp för kyrkans frihet mot dåliga påvar visste hon vart hon skulle gå med sina bekymmer. Till Kristus för han är den som vet och handlar.

Bekymren kom väl till henne som de kommer till oss alla på olika sätt, men det gäller att veta VART man går med dem. Åkalla, be, tacka skriver Paulus. Den som läser Birgittas uppenbarelser vet att Herren var henne nära i hela hennes liv. Så tänker jag mig att alla helgon också hade det, både kända och okända helgon. Också i plågans mitt, eller i deras fattigdom bars de av Herren. Herren var nära dem hela tiden. Han gick hela vägen med dem. Och de lade allt i hans händer i bön och tack. Sådana förebilder behöver vi i våra liv.

Varför detta tema i min predikan? Att jag är här med er i dag är ett Guds under. Jag kom

som ur en brinnande ugn av smärta tillbaka till livet för någon månad sedan, och jag kan vittna om sanningen i Guds ord »Herren är verkligen nära». Just denna erfarenhet jag gjort att Herren är nära både i mörker och i ljus vill jag vittna om. Det var inte första gången som jag erfor att Herren är med i allt men denna gång, dessa sista månader så starkt att den överväldigade mig. En del av er har kanske varit nära döden, sörjt djupa förluster. Känt sjukdomens hemska smärta. Vi är nog ganska många som haft eller har det så. Och, vilket jag hoppas, också erfårit att Herren varit er nära. Hur många gånger har jag inte med tusentals kristna tackat Herren Jesus för att Gud som blev människan Jesus inte bara hade en mänsklig kropp utan också delade våra smärtor, mycket värre smärtor än vad vi kan ana när han gick våra vägar ända till övergivenhetens känsla på korset. Vilken Herre Kristus vi har, erfaren, han vet hur det är och kan hjälpa, vilken kärlek som vill gå med oss syndare hela vägen och bära våra bördor. Vi kan aldrig vara värre ute än vad han var, därför kan han vara den erfarna och närvarande. Han mötte dem alla, människor med alla de problem och smärtor människor kan ha. Sörjande, långtande efter frid, syndare med dåligt samvete, ensamma, förhoppningsfulla. Vi skall ständigt tacka honom för detta som är oss till så stor tröst. Gud blev människa och smakade allt det som kan vara svårt. Det är ju ändå detta som gör vår tro realistisk – Gud blev människa och vet vad en människa är och kan förstå mänskligt liv, och mänsklig svaghet.

Det är märkligt med detta att Kristus är nära i våra liv fastän vi inte ser honom. Jag har många gånger läst och funderat över en text som aposteln Petrus skrev till de kristna spridda över hela Medelhavsvärlden, 1 Petr.1 »därför kan ni jubla, även om ni just nu en kort tid skulle få utstå prövningar av olika slag ... ni har inte sett honom men älskar ho-

nom ändå. Ni ser honom ännu inte men tror på honom och kan jubla i utesäglig, himmelsk glädje, då ni nu står nära målet för er tro: era själars frälsning ... »

Petrus hade sett honom, Mästaren från Nasaret, på båda sidor om döden, som en levande människa på sina vandringar i Galileen och Judeen men också efter uppståndelsen, talat med honom både i Jerusalem och Galileen flera gånger. Han kunde förstå hur svårt det kunde vara för många som blivit kristna att tro att i deras liv var han, den korsfäste och levande, nära dem osynlig, att erfara långt in i själen att han är nära mitt i livet också när det är som svårast. På Petrus tid bland de första omvända kristna var det som det är i dag: Att inte se men tro. Att erfara honom utan att kunna se honom med ögonen. Det fick lärjungen Thomas lära sig när han sa att han måste se för att tro. Och det är den moderna människans dilemma i dag. Allt skall kunna mätas, bevisas, som de s.k. humanisterna kräver som glömt att den osynliga världen, Guds värld, inte kan mätas. Den bara är men den kan erfaras. Herren Kristus ser vi inte men vi kan erfara hans närhet, hans kraft och hans kärlek. Detta önskar jag er alla: att få göra den erfarenheten, Herren är inte långt borta från någon enda av oss, som Paulus sa till ateisterna och filosoferna i Aten. »I honom är det ju vi lever, rör oss och är till».

I dag när det kan vara kärt att visa sin tro på den uppståndne Kristus är det viktigt att vi blir påminta om att Herren är nära. Vågar man bekänna sig till Guds uppenbarelse i den heliga Skrift då är man inte gångbar i den officiella kyrkan. Då kan en präst bli utköpt från sin tjänst av politikerna eftersom han inte passar in i den liberala trenden. Somliga vanliga kristna kan känna att man tittar snett på dem för att de är så konservativa att de tror på det som skrevs ner för 2000 år sedan. Både Jesus och Bibeln har fått rött kort, utvisade för de

Vara kvar eller inte?

BERTIL GÄRTNER

EN VARM SOMMARDAG FIRADES Sta Clara-dagen i klostret i Sjövik. Det hade varit en uppbygglig mässa med god predikan – ack så sällsynt nu för tiden – och efteråt satt jag i min rullstol och njöt av stillheten. Församlingen levde med i allt som hörde till mässan och jag tänkte vad det är skönt att det fanns en plats där Sveks alla svagheter inte märktes och kyrkopolitiska diskussioner och hot inte störde friden. Då kom en man fram till mig med all-

passar inte in bland moderna människor som kallar sig kristna. T.o.m. biskopar och ledare i kyrkan kan i dag förvränga hela skapelsetron när man vill avskaffa det kristna äktenskapet. Hur långt man skall gå sedan man slutat att ta Guds Ord på allvar vet vi inte men för alla som vill följa Jesus skall det vara klart att han trots alla människors tvivelsmål är nära dem i Ordet och i sakramentet. Där är och förblir han den Herre som är nära.

En gång sa Jesus till sina lärjungar när de skulle ut och predika evangelium: »Jag skickar er som får in bland vargar. Var därför kloka som ormar och oskyldiga som duvor...», »Var inte rädda för dem!» I dag gäller det för alla som vill bekänna sig till Kristus helt och fullt att våga ta Guds ord på allvar att man kan möta vargar i olika skepnader och då gäller det att ha honom med som lovat att vara nära som den uppståndne och levande.

De som vill gå med Guds troende folk skall hålla samman, bli stärkta av varandra, be för varandra vilket är en styrka som man behö-

varliga ögon och frågade: kan jag vara kvar i denna kyrka som den nu agerar? Vad händer efter Kyrkomötet i höst?

Frågan är allvarlig och jag har mött den många gånger under senare år. Det är inte första gången man undrat vart kyrkan är på väg? Jag hade brottats med den frågan själv under hektiska dagar under 1979–80 då drevet var som värst. Var det inte enklast att överge en kyrka som slagit in på liberala teologier, som

ver. Era förböner för mig dessa sista månader har varit en enastående hjälp. Om ni visste vad förbön och goda tankar till varandra bär långt. Och i denna tid är det viktigt att vi stöttar varandra. Här vill jag till sist citera en av våra kyrkofäder som blev påve men inte ville kalla sig något så fint som påve utan bara Guds tjänares tjänare. Han hette Gregorios den store och han skrev en gång om detta med sammanhållning bland kristna: »I varje byggnad bär ju varje sten en annan sten, ty sten läggs på sten och den som bär en annan bärs själv av en annan. Så är det i den heliga kyrkan: var och en bär en annan och bärs själv av en annan». Får det vara så i SSB, bland systrar och bröder då är Herren nära oss, mitt ibland oss.

Då går Han med oss hela vägen.

»Hela vägen går han med mig, vad kan jag väl önska mer?» Sv.ps. 252: 1

»Hela vägen går han med mig, hjälper mig och är mitt stöd.» Sv.ps. 252:2

* * *

jag såg det då. Vart var kyrkan på väg? Jag sökte svar men av vem? Jag råkade då vara på en ekumenisk resa och fick möta den allmänneliga kyrkans »höjdare» i Väst och Öst.

Patriarker från kyrkor i öst menade att jag kom från en annan värld med frågor så typiska för västerlänningen. De förstod inte problemet. Självklart att man stannar i sin kyrka. Samma svar fick jag av patriarken för den Ryska kyrkan en gång 1989 i Moskva. För den ortodoxa kristenheten i Sovjet var den påträngande liberalismen knappast ett problem. Traditionen där var klar. Stå kvar. Nu var jag inte ortodox utan lutheran och då var väl intresset för oss i Sverige inte så stort. Men svaret var traditionen i den ortodoxa kyrkan.

I Konstantinopel mötte jag den dåvarande patriarken och hans utrikesmetropolit, numera patriark i den grekiska kyrkan. Vid ett av besöken i kyrkorna i Istanbul såg jag hur metropoliten placerade oss delegater i olika bilar. Jag kom att åka ensam med honom i en av taxibilarna. Han ville med avsikt tala om situationen jag befann mig i. Vi är väl informerade om det som händer i er kyrka, var samtalsämnet. En sak måste jag ha klart för mig menade han: lämna aldrig din kyrka där Gud satt dig. Även om det blir mycket svårt. Sådan är traditionen här.

Rom hade fått en ny påve vid denna tid. Genom Birgittasystrarnas vänskap fick jag bo i deras hus i Rom på hemvägen och träffade en del katolska präster. Plötsligt fick jag frågan om jag ville träffa den nye påven, Johannes Paulus. Han hade väl varit påve i högst ett år. En biskop från det ekumeniska sekretariatet kom och talade om hur detta skulle ske. Genom alla salar och trappor i Vatikanen fick jag till slut en personlig audiens hos honom. Jag frågade och han svarade. Han var en stor lyssnare och ett möte med denne andlige man satte stora spår i mig. En sådan andlig man

mötte man sällan. Min fråga och mitt problem samtalade vi länge om och han sa precis som de stora i Öst. Du skall stanna på din post där Gud satt dig.

Varför denna långa utläggning? Därför att min fråga är många fråga inte bara hos oss, och den kan bara besvaras på ett personligt plan. Vad mitt samvete säger mig. Men jag har sedan denna resa aldrig tvekat att jag är kvar även i en kyrka som på flera punkter överger Skriften och där Jesu undervisning nu t.ex. om äktenskapet inte alltid nämns. Jag skall inte gå in på fall där jag undrar hur en kristen kyrka kan överge vad Gud gett kyrkan att förvalta, Ordet som är grunden för en kyrka med Kristus som hörnstenen. Att jag vandrade ut i världen i mina tankar ovan visar bara att en kyrka aldrig är sig själv nog. Till kyrkans enhet som Jesus bad om hör att man lyssnar till andra kyrkor som kämpat sig fram till nödvändigheten av att stå på Skriftens grund.

Min fråga är inte bara en lokal eller regional fråga utan gäller alltid hela Kristi kropp. Vilken är grunden för vår tro? Kan man dela gemenskapen med en kyrka som går egna vägar? Som jag försökt säga med den långa internationella överblicken: där Guds Ord är grunden för tron och Kristus tillbedes och äras som Guds Son och vår Frälsare finns det en gemenskap. Går det inte överallt att finna trons gemenskap där man bor så finns det alltid samlings, grupper att finna den andliga gemenskapen hos. För mig har Oas-rörelsen blivit en viktig gemenskap på Guds Ords grund och genom den kan jag stanna kvar där Gud satt mig. I min kyrka har jag många vänner och vi behöver varandra. Det skulle för mig vara konstigt att inte känna mitt ansvar för alla mina trosvänner och inte ta mitt ansvar för gemenskapen i tron. Att stanna kvar är naturligt även om det betyder svårigheter. Man kan ju vara ett vittne som går mot ström-

Biskop Bertils hälsning till aKF:s kyrkodagar 2009

Kära vänner i aKF som samlats till 50-årsjubileet.

50 ÅR ÄR EN LÅNG tid i våra liv. I Kristi kyrkas historia bara en liten bit. Och ändå för oss som nu lever och var med för 50 år sedan är det ett stort stycke av livet. Visst var det en kris i kyrkan som många av oss kände av året 1958. En svår spricka uppstod i många församlingars liv men också i många enskilda kristnas liv. Men med stor entusiasm var vi några som tänkte att vi måste agera och samla krafterna till en klar och tydlig bekännelse till det vi menade vara den apostoliska kyrkans väg. Den entusiasmen skapade kyrkodagar med många förnämliga föredrag och gudstjänster. Tänk på den stora bokserie som blev resultatet av dessa föreläsares teologiska kunskaper! Och hur många av dessa decenniens kända teologer och kyrkomän och kvinnor var med och gav prov på sina erfarenheter av kyrka och andligt liv. Den ekumeniska bredden har hela tiden varit stor. Många representanter för de stora kyrkorna har varit med oss på kyrkodagarna och bredat vår syn på Kristi kyrka. Grekisk ortodoxa och ryska kyrkans metropoliter har öppnat

men men som följer den gamla kyrkans tradition om var grunden finns. Så ser jag på det, men för andra är svaret ett annat.

Jag hade en fråga med mig den gången på resan och fick ett samstämmigt svar. I dag kanske jag frågar andra men jag ser inget annat svar än det jag fick då.

(Ur *Oas-bladet* 3/2009)

ögonen för de östliga traditionerna. Rom har många gånger låtit sina teologer tala här. Även våra frikyrkliga vänner har visat att vi i Kristus hör samman. Från olika traditioner i vår egen kyrka har man fått lyssna till.

Jag skall inte upprepa allt vad denna rike- dom i den högkyrkliga rörelsen har åstad- kommit. Det får andra tala om. Jag hade gärna bidragit till berättelsen hur det var i början hur vi skapade kyrkodagarna och inte minst såg till att vi fick en tidning där man kan visa vad god sakramental teologi är och samtidigt visar var grunden för Kristi kyrka alltid ligger. I det Ord som vi känner från Jesus Kristus som är Ordet och som ligger fast i de heliga skrifterna.

Bakåt kan vi se mycket fint och stort, en plattform under lång tid för apostolisk tro och ordning. Och framåt? Som man i Svek börjat vandrigen bort från apostolisk tro kommer det verkligen att finnas ett behov av en orga- nisation som aKF. Tystnar denna kyrkliga rö- relses röst då är det större allvar i kyrkans kris än vi i dag ser. Om min röst betyder något i dag så uppmanar jag aKF att fortsätta vittnes- bördet, det som genomsyrat alla stora tradi- tioner i kyrkans historia ända från början. Det är inte storleken på en rörelse som är det vik- tigaste utan klarheten i budskapet, troheten mot Guds uppenbarelse i Kristus och i Ordet. Vi gamla och skröpliga förväntar oss att höra hur aKF fortsätter att vara en del av det katol-

Bertil Gärtner bloggar: Varför heter det kyrkoyal?

JAG TRODDE ATT EN kyrka har en bekännelse som grundar sig på vad hennes Herre säger. Men inför valet på söndag frågar man sig om många av dem som ställer upp vet vad en kyrka är? Det gäller många av kandidaterna till kyrkomötet. Nu har jag varit inne på sjukhus en vecka och det har gett mig tillfälle att läsa en mängd intervjuer av kandidaterna. Det är med anledning av dessa intervjuer och olika slags inlägg som jag undrar om somliga verkligen förstår att Kristi kyrka är något annat än en spegelbild av vad folk i allmänhet tycker i olika moraliska frågor.

En representant för S menade att kyrkan står på samma grund som detta partis ideologi. Det betyder att Jesus sätts ur spel och i stället hävdar man en socialistisk ideologi. Att denna ideologi i dagens Sverige har ledare som inte är medlemmar i Svenska Kyrkan och inte har så mycket till övers för vad evangelierna säger om Jesus som vår försonare och frälsare. Dessa personer är dock med och bestämmer vilka frågor som ska tas upp i kyrkopolitiken – utan att de är medlemmar!

Men denne kandidat kanske var ett undantag för detta parti. Jag vet inte. En annan kandidat

ska arv som är omistligt om vår kyrka skall vara trovärdig.

Jag önskar er alla några välsignade kyrkodalgar och ser framåt med frimodighet. Den som helt och fullt håller sig till Jesus Kristus och hans ord och gärningar blir välsignade.

biskop Bertil

kom in på ordet ekumenik med anledning av att Svenska Kyrkan inte frågat andra kyrkor om den nya skapelsesyn som finns i förslaget till äktenskap för homosexuella. Han frågade varför vår kyrka skulle prata med olika »gamla gubbar med skägg» som finns i andra delar av världen. Så enkelt var det med ekumeniken. Man kan ju bara hoppas att denne man inte kommer in i kyrkomötet och där pläderar för detta slag av ekumenik. Många talar varmt för en öppen kyrka som alla skall få vara med i. Utom en del naturligtvis. Med öppen kanske man menar att man kan vara med när det är roligt och man inte tar något ansvar. Gudstjänststatistiken säger klart att folk kommer inte till kyrkan för att fira gudstjänst, även om kyrkan är »öppen» så är det på många ställen i Sverige.

Man kan ju undra vad det är för en kyrka Olle Burell talar om, när han prioriterar som nr 1 för hela kyrkomötet; Vigsel av homosexuella. Den andra punkten i hans program är att kyrkan är till för förrättningar av olika slag. Det finns viktigare saker i kyrkans liv i dag än dessa punkter!

Vad blev det av Missionsbefallningen i Matt.28? Fast det är ju sant: Svenska Kyrkan bedriver ingen mission. Jag hoppas att många kommer in i Kyrkomötet, som VET vad Kristi Kyrka är....!

På måndag vet vi svaret!

Rösta därför gärna på Frimodig Kyrka!
<http://bertilbloggar.wordpress.com/>
(19 sept. 2009)

Förnedring och frälsning – Reflexioner kring Fjodor Dostojevskijs Bröderna Karamazov i existensiell och kristen belysning

FOLKE T. OLOFSSON

»Vad Dostojevskij i stället tecknar i sin stora roman är livets och den kristna trons djup-dimension: jorden, nedmyllandet, solidariteten (»alla är skyldiga till allt»), vetekornets lag, det kenotiska livsmönstret», skriver kyrkoherde em., doc Folke T. Olofsson, Rasbo, bl.a. i denna artikel.

INNAN JAG GRIPER MIG an med själva ämnet, skall jag i sämsta tyska professorsstil först göra sex korta *Vorbemerkungen*: tre negativa och tre positiva. Av dessa hoppas jag att det skall framgå hur jag har närmat mig uppgiften.

I. Tre negativa och tre positiva utsagor

1. Jag är *inte* slavist. Boken *Bröderna Karamazov* är tillgänglig för mig endast i översättning, i det här fallet Staffan Dahls nu mer än tioåriga översättning till svenska. Ellen Rydelius översatte boken redan 1919, och den utgåvan har utkommit i en redigerad upplaga senare. I en efterskrift har Staffan Dahl gjort »några anmärkningar till översättningen», i vilken det framgår att han i den svenska språkdräkten försökt behålla så mycket som möjligt av Dostojevskijs stilistiska egenheter och särdrag.

Att Staffan Dahl ställts inför utmaningar som översättare framgår av Anton Karlgrens omdöme: [Dostojevskij har] »en sällsynt knagglig och klumpig stil, oslipad och ofta till ytterlighet tillkrånglad komposition, överflöd på upprepningar och longörer...». Han borde veta, därför att han för ungefär åttio år sedan översatte *Onda andar*. Staffan Dahl säger sig inte ha försökt dölja detta. Han har enligt egen utsago »bemödat sig om att med största möj-

liga exakthet och samvetsgrannhet komma originalets text så nära som möjligt».

Om han i förhållande till det ryska originalet har lyckats, kan jag inte bedöma. Men den karakteristik, som en av hans översättarkollegor gett av Dostojevskijs språk och stil, tycker jag också gäller Staffan Dahls översättning: »Dostojevskij ruskar medvetet om språket och uppnår genom detta en intensiv förnimmelse av spontanitet och omedelbarhet, som verkar mycket starkt på läsaren. Man får inte översätta Dostojevskij på ett strikt ackurat sätt, mekaniskt och livlöst till ett välputsat 'kastrerat' språk.»

Jag är alltså inte slavist. Det ryska språket, den ryska kulturen, det »ryska livet» känner jag inte från insidan. Men genom en annan människas förmedling, Staffan Dahl, har jag beretts tillträde till Bröderna Karamazovs värld.

2. Jag är *inte* litteraturhistoriker. Vilken plats detta verk intar i den ryska, europeiska eller världslitteraturen kan jag inte yttra mig om. Men det är heller inte vårt ämne. Här gäller det inte stamtavlor och tvättnotor. Här gäller det något annat.

3. Jag är *inte* hermeneutiker i den meningen att jag känner den moderna litteraturtolkningens hermeneutik. För mig är Ricoeur, Barthes, Derrida enbart namn. När jag i en recension

Med anledning av biskop Bertil Envalls 100-årsdag,
som infaller den 29 oktober,
har Församlingsfakulteten glädjen att inbjuda till en
missionsdag, fredagen den 23 oktober 2009

på Församlingsfakulteten, Södra vägen 61

- 15.00 *Inledning.* Utbildningssekreterare Bengt Birgersson
15.15 *Svenska missionsbiskopar under 100 år.* Forskningschef Rune Imberg
15.50 Kaffe
16.30 *Biskop Bertil Envalls missionsstrategi i Malaysia.* Komminister Anders Stenbäck
17.30 *Avslutning.* Rektor Johannes Hellberg

Församlingsfakulteten i Göteborg 031-778 3540 www.ffg.se

P.S. Ett separat arrangemang med anledning av Biskop Envalls 100-årsdag kommer att äga rum på *Lärjungagården i Torestorp*, lördagen den 24 oktober. För mer information, kontakta Lärjungagården, tel. 0320-558 40.

(Orthan Pamuk: *Den svarta boken*, recense-rad av Magnus Eriksson, *SvD* 1995-11-02) likväl läser följande, undrar jag om denna okunskap enbart är att beklaga: »Fast å andra sidan: om ansiktet, om staden, om språket, om Calals artiklar är chiffer, kanske de hemligheter som uppenbaras också är tecken. Är det fråga om en oändlig regress? Är det Derridas bottenlösa schackbord som spökar i basarerna. Vi vet inte...»

Jag tillhör inte dem som tror, att livet är en text. Jag tillhör dem som tror att texter, i den mån de överhuvudtaget förtjänar uppmärksamhet, inte utgör ett självrefererande slutet system utan mening och referens till något utanför sig själva. Jag tror att texter har olika kvalitet och angelägenhetsgrad, och att somliga texter blir till litteratur. Litteratur för mig är sådana texter som refererar till något givet utanför texten och gestaltar något som jag känner igen och som jag kan samtala med andra om.

Lärjungagården, Torestorp

Lärjungagårdsdag och föreningsmöte

Lördagen 24 oktober kl. 9.30–15

”Livet är mission”

Vi firar biskop Bertil Envalls 100-årsdag.
Medverkande Bengt och Solweig Holmberg,
Anders Stenbäck och familjen Envall.

Anmälan senast 15 oktober.

Allhelgonaretreat

30 oktober – 1 november

”Tiden, slutet och evigheten”

Ledare Yngve Glans, Henrik Åstrand

Anmälan senast 22 oktober.

**Läs mer på www.larjungagarden.just.nu
Telefon: 0320-558 40**

Vad är då detta något?

För att försöka besvara den frågan skall jag göra tre positiva utsagor.

1. Jag är *människa*. Detta självklara påstående rymmer mer än en uppenbar trivialitet. Jag tror nämligen att det finns en gemensam, beskrivbar, förmedlingsbar mänsklig erfarenhet: det födande kvinnskötet och den öppna graven och allt som i tid och rum, i ett människoliv, ligger däremellan. Det finns ett gemensamt *humanum*. Det är detta som litteraturen refererar till och gestaltar.

2. Jag är *kristen*. Det betyder att detta *humanum* för mig inte är slumpartat, kaotiskt, utan grund och mål. Allt som finns är *skapat*. Denna övertygelse som ges med och växer ur min tro gör att jag vågar ha ett grundläggande förtroende för det jag ser och erfar, för tingen, för världen, för livssammanhangen i vidaste mening. *Trust the basic design*. Som kristen tror jag också att det skapade har fått ett gudomligt klartecken genom inkarnationen. Det skapade är sådant att Gud själv i Jesus Kristus blir människa, eller med Bibelns ord: Ordet blev kött.

3. Jag är här. Jag är här som människa och kristen. Med mig har jag min livserfarenhet i vilken läsningen av Dostojevskijs *Bröderna Karamazov* ingår. Eftersom min övertygelse är att boken refererar till och gestaltar det jag kallar *humanum*, i vilket vi alla har del, tror jag också, att det är möjligt att mötas i och kring detta *humanum*, samtala för att gemensamt nå en vidgad och fördjupad erfarenhet och förståelse av vad det innebär att vara människa.

II. Förnedring (utblottelse) och frälsning

Dostojevskij har försett sin roman med ett citat ur Johannesevangeliet om hur vetekornet måste dö för att bära frukt. Bilden är ju helt tydlig och bestämmer bokens inre tematik: ned i jorden, det skapade, men också i utblot-

telsen, i förnedringen, för att dö, brytas ned, multna, utsända förruttnelsens stank för att nytt liv skall kunna växa fram och upp. Genom död till liv. Här är huvudmetaforen för hela boken.

En nyckelsen i boken är när staretsen Zosima ligger på bår. I klostret förmärks snart en allt tydligare likluk. Det kommer som en överraskning.

Liklukten är en stark metafor för de villkor, som gäller allt liv, men också för tillståndet i världen. »Det går en likluk genom människolivet» skaldar den svenske biskopen Tegnér. *Bröderna Karamazov* är ingen söndagskoleberättelse; den är en kriminalroman som ställer ett brutalt rånmord i centrum. Här finns mycket av våld, moraliskt ont, förnedring och död. Det går en likluk genom romanen.

Men liklukten som metafor är mångtydig. De märkbara tecknen på förruttelse visar på staretsens delaktighet i skapelsen i god mening. Hans kropp skall bli till jord, den jord som han själv bett om förlåtelse och omfamnat, den jord som Aljosja kysser. Liklukten och förruttnelsen blir en brutal men dock påminnelse om liv till liv.

I romanen

överbrytas liklukten, förruttnelsen, att gälla också ett nedbrytande i livet, inom livet: en social nedbrytning, en skandalisering i den sociala förnedringen, vilket blir tydligt i flera av huvudpersonernas liv och öde.

Liklukten som metafor i boken är mångtydig. Den fungerar som en katalysator för olika livshållningar. Bestörtningen och besvikelsen blev stor hos många. De väntade sig tecken och under vid staretsens bår. De hade förväntat sig tecken på kroppens oförgänglighet eller rent av valdoft. Vad som händer innebär en anfaktelse. Var staretsen inte en helig man? Inte helig nog? Kroppen som borde förändligats

visar sig i stället underkastad förgängelsens förnedrande nedbrytningsprocesser, som inte gör halt vid den helige mannens bår. Här sker inget undantag. En störning för den ofromma fromma förväntan! Men det som är en anfåktelse är också något som avslöjar: både den ytliga, på yttre spektakulära sensationer inställda, religionen och den proffsiga, perversa specialistreligionen med dess speciella förväntningar, den fanatiska religionen illustrerad genom den galne Zosima-kritiske munken, att Zosima inte fastade tillräckligt, att han var för livsbejakande och glad.

Vad Dostojevskij i stället tecknar i sin stora roman är livets och den kristna trons djupdimension: jorden, nedmyllandet, solidariteten (»alla är skyldiga till allt»), vetekornets lag, det kenotiska livsmönstret. De yttre under som man väntat efter staretsens död skedde inte. Men liklukten som var det yttre märkbara tecknet på staretsens förnedring blir en metafor för de under som sker på ett djupare plan.

Den helige förnedras för att ingå i sin härlighet, som ju enligt tron väntar på honom. Från död till liv, från förnedring till frälsning och förhårligande. Detta mönster överförs på en annan av romanens huvudpersoner: brodern Dmitrij, som falskeligen anklagas och felaktigt fälls för mordet på sin fader. Det som hände staretsens händer i överförd bemärkelse Dmitrij, men i livet. Staretsen igenkänner profetiskt en like, när han vid Dmitrijs besök i munkcellen bugar för honom. Dmitrij är en drabbad, utsedd, en »helig», dvs. en avskild för Gud – *sacer* i dess båda betydelser: helig och förbannad.

Dmitrijs livsväg, förutsagd av staretsen, som bugade inför honom, gick via förnedringen i att oskyldig anklagas, fällas, dömas och deporteras. Vägen till frälsning, självinsikt och tro, går både genom lidandet, det oskyldiga,

och genom kärleken, den kärlek han ger till Grusjenka, och den han själv får ta emot av henne. Även om den på intet sätt är okomplicerad.

Lidandet, döden, förgängelsen är något som ingen kan gå *udenom*. Genom den dörren måste alla gå ut. Liklukten går igenom hela skapelsen. Men som med mörkret: det goda och det onda mörkret. *Å ena sidan* den nödvändiga goda döden i kretsloppet, slut på plågan, dödens ro. *Å andra sidan* döden i sin vidunderlighet, sin oanständighet som sliter sönder gemenskap. Ropet efter liv och förvandling.

Ropet efter förvandling är ett av mänsklighetens ständiga rop. Ovidius' *Metamorfoser* talar om förvandlingens tema inom mytens ram. Men människohjärtat kräver mer: inte bara den yttre förvandlingen i *metamorfosen* såsom en bild för uppgåendet i naturens kretslopp. Inte heller enbart *apetheosen* om hur människor blir gudomliga, även om det också kan ske genom lidande och fostran såsom för Sofokles' Kung Oidipus. Hos Dostojevskij gäller det något mer än *metamorfos* och *apotheos*. Här är det frågan om *theosis*, gudomliggörelse som i den kristna tron, den ortodoxa, som är hans andliga miljö.

Den kristna livsvägen, livsformen, kristusefterföljelsen, helgelsen – *theosis* – är en döds- och uppståndelseprocess i vilken individen bryts ned för att åter byggas upp. Både i livet och genom den slutliga uppståndelsen. Ett livslångt köttets dödande och en död från synden, den gamla människans korsfästelse och den nya människans dagliga uppståndelse. Gudomliggörelsen motsvarar nådemedelskristendomen i den evangeliska tron. Härom vittnar Luthers katekeser och 1878 års katekesförklaring. I en annan kallelsetro, dvs. tjänsten för nästan i världen genom stånd och kall, dvs. fader, moder etc. och yrke. Här

äger normalt dödandet rum liksom också »uppståndelsen» i detta livet. Men denna uppståndelse syftar på den slutliga uppståndelsen: i slutet i boken tecknas också följdriktigt uppståndelsen som riktpunkten för livet.

Men referensen till uppståndelsen innebär ingen billig triumfalism, eller okomplicerad automatisk *happy end*. Kristus skall ta gestalt i oss (Gal.). Det andliga skall förvandla oss (vi förvandlas i och med att vi stiger från den ena härligheten till den andra). Men det hör nog till undantagen att det materiella under livets, syndens, förgänglighetens villkor så förändligas att döden blir mer som att glida över in i ett annat rum utan att stiga över en hög tröskel. Kvar finns nedbrytandet och allt det som är förbundet därmed.

Detta vet Dostojevskij om och gestaltar det. Det är Dostojevskijs unika djupdimension: de utvalda som skall lida mycket, men också älska och älskas mycket. Grusjenkas kärlek till Dmitrij/Mitja bryter igenom när det i en mening redan är försent, åtminstone att älska under normala omständigheter. Det samma gäller Ivans kärlek till Katerina Ivanovna och hennes icke helt okomplicerade kärleksförhållande till Dmitrij och hans till henne.

Lidandet och kärleken

existerar som konstanter i *humanum*. Det kristna livet som *theosis*. Eller *theosis* som sin yttre motsats: förnedringen. Dostojevskij tecknar här ett slags gudomliggörande *sub contraria specie*, under gestalten av sin motsats, dvs. det är skillnad mellan framgångsteologin och *theosis*-teologin.

Drömmen om *metamorfos*, *apotheos*, *theosis*, himmelsfärd *assumptio*. Tron på dogmen om Marie himmelsfärd. Det mänskligas upphöjelse vid sidan om döden, förgängelsen, liklukten. Maria med Sonen i lidandet vid hans kors, svärdet genom hjärtat, en av mödrarna

som älskat och lidit. Inte underligt med Marie himmelsfärd som en ikon för vår längtan, vårt hopp *in the teeth of evidence*, mot alla odds. Att det skapade kan gå in i den oskapade världen »direkt». Invändningen från stränga lutheraner: Kristus var den förste och den ende. Ingen *assumptio Mariae* men däremot *ascensio Christi*. Invändningen måste tas på allvar. Men ingen kan hindra någon från att tro på Marie himmelsfärd.

Lukten är som redan påpekats en viktig betydelsebärande metafor i boken. Den återkommer på ett annat ställe, kanske som en parallell till Zosima. Den lille sjuke gossen som dör – han som kastade sten på Aljosja därför att Mitja dragit hans far i skägget, »bastviskan», och förnedrat honom (en outhärdligt smärtsam bild av förnedring, erfaren av läsaren genom gossens upplevelse, när gossen till den berusade och fyllbråkige Mitja vädjar och ber för sin far). Där talas det om att liklukten icke inträder (sid.833f.). Här finns en motbild. Barnets död. Här finns också en återklang av offer.

I detta sammanhang är det lätt att associera till *Storinkvisitorn*: om en värld – i och för sig god skulle kunna byggas på ett enda barns oskyldiga lidande, död. Här är barnet i en lidandets miljö och själv dött: men ingen lukt. Och av hans död kommer något gott. Försoning och vänförbund.

Referensen till uppståndelsen som ett återseende »vi kommer alldeles säkert att träffas igen och förtjusta och glädjestrålände berätta för varandra allt som varit och hänt» säger Aljosja. Gå hela livet hand i hand! Lille Iljusja är också ett offer vars död förändrar människor. Zosima säger i sitt muntliga testamente att offret alltid kommer någon till godo också efter det att den som offerar sig har dött.

Kanske är det här som trådarna tvinnas samman: nedbrytandet förbinds med offret.

Dmitrij som kunde varit mördaren (därtill kanske hindrad av modern som bett för honom – kampen vunnen i andevärlden), men som inte är det, fällt för mordet och förändras genom att bli offer såsom oskyldigt dömd. Är det här de verkliga undren blir synliga. Undren som sker efter Zosimas död. Undren som sker på grund av den solidaritet i lidande och offer som ligger under människolivet som en fruktbar mylla, vätt av blod och tårar.

Konsekvensen av staretens död – de verkliga undren: Dmitrijs omvändelse (att han inte fullföljer mordet på fadern – moderns böner). Och kanske också Grusjenkas (genom Aljosjas besök). Aljosjas egen upplevelse (sid.399) när han faller ned på marken (men inte som innan han går till Grusjenka, då han låg mer som död och sörjande när opportunisten och cynikern Rakitin hittar honom) och kysser den gråtande: att älska marken, jorden, skapelsen, »för tid och evighet». »Någon besökte min själ i den stunden» (sid.400).

Med vem sker undren? Och hur? Grusjenka är ju en av dem i vars liv under sker. Aljosjas besök och berättelsen om den lilla löken. Men sker under i flera liv? I Katerina Ivanovnas liv? Hon hämnas på Dmitrij och störtar honom i fördärvet med brevet som »matematisk bevisade» hans skuld, men som trots sin kärlek till Ivan, ändå på något sätt älskar Mitja? Eller Ivan som i en mening är mördaren, eftersom Smerdjakov tagit hans ideer på allvar och utfört gärningen: Smerdjakov redskapet. Men Ivan blir ju sjuk och dör sannolikt. Ivan som övervägde de yttersta möjligheterna i *Storinkvisitorn* får plikta med livet. Är Ivans vetekornsväg när han vittnar inför rätten, där ingen tror honom, och där han sedan blir galen. Och döden hans frälsning? Dmitrij och Grusjenka far väl inte gemensamt till Sibirien. En flykt planeras ju och exil i USA och sedan återkomst. Vad som händer får vi aldrig veta.

Men vad han varit med om har förvandlat honom redan. Gammelkaramazov förvandlas inte. Inte heller Smerdjakov. Honom är det ju faktiskt synd om. Men ingen automatisk *happy end* för alla. Möjligheten att inte ta åt sig livets lärdomar. Att välja annorlunda.

Förnedring, lidande, offer tillhör romanens tematiska varp. Men det finns ingen andlig masochism eller något eländesförhållande hos Dostojevskij. Exempel: Zosimas duell. Ett slag salongernas gunstling men så småningom utkörd i kylan. Smärtan i att ha slagit sin kalfaktor: den samvetskvalens förnedring som han kände, som ju dock är något positivt. Rening genom lidande. Antingen bära egna gärnings konsekvenser eller utsättas för ont genom andra. *Å ena sidan*: alla är skyldiga till allt. Lidande och offer. Offer som räddar andra. Men *å andra sidan*: livet är härligt. Världens skall bejakas, tas emot med glädje. Zosima inför duellen. Perspektivförskjutningen: varför döda eller dö när livet är så underbart och starkt. En intensiv glädje över livet hör också till romanens varp.

Romanen

handlar visserligen om förnedring på olika plan med olika förväntningar på hur det skulle ha varit, men den handlar också lika mycket om upprättelse genom fördjupning, tillväxt i kärlek och tro, inte nödvändigtvis synlig i yttre upprättelse eller framgång – med en klar inriktning på uppståndelsen. Alltså frälsningen, helgelsen, gudomliggörelsen är långt ifrån en framgångsteologi. Jämför Marilyn Hickeys krönika i Livets ords *Magazinet* sid.13: »Mannen gick på ett möte och blev född på nytt ... Omedelbart hade allt börjat förbättras – hans äktenskap var helat, hans hälsa förbättrades och han blev miljonär. Och bäst av allt, hela hans familj blev frälst. Varför nöja sig med mindre än ett liv helt förtärt av Gud?»

Kardinal Joseph Ratzingers teologi

KARL-ERIK TYSK

Presentationen av grundtankar i Joseph Ratzingers teologi, utifrån boken *Benedictus XVI – en teologisk introduktion*, inledd i SPT 17/2009 fortsätts här av kyrkoherde K-E Tysk, Ovensjö.

Den 27 mars 1977 utnämns professor Joseph Ratzinger till ärkebiskop av München-Freising och efter ytterligare någon månad till kardinal. Det är en ovanligt snabb »befordran», som uppenbarligen överraskar honom själv. Det innebär att Ratzinger under några år får ägna sig åt pastoralt arbete i sitt stora och viktiga stift, som efterträdare till den mycket betydande kardinalen Julius Döpfner. Döpfner var under Andra Vatikankonciliet en av dess fyra så kallade moderatorer. Hans efterträdare kommer att bli än mera betydande. Lars Ca-

vallin karaktäriserar i sin bok på ett fint sätt Ratzinger som predikant och som liturg.

Den nye ärkebiskopen blir emellertid inte långvarig på sin post. När den polske kardinalen Karol Wojtyła blir påve, väntar så småningom ett nytt uppdrag. Ratzinger tackar visserligen 1979 nej till erbjudandet att bli prefekt för Kongregationen för den katolska utbildningen, eftersom han innehaft ärkebiskopsstolen under alltför kort tid. Men när han, ett par år senare, 1981, kallas till Kongregationen för tros läran kan han inte avvisa

Hennes sista mening är magnifik: »ett liv förtärt av Gud». Men vad skall man lägga i den för att den skall få det djup den antyder. Snarare det Dostojevskij säger som en gestaltning av vetekornets lag, *det kenotiska livsmönstret*: från förnedring genom lidande och död till frälsning och upphöjelse. Påskens väg. Dopets väg. Livets väg. Theosis. Nådemedelskristendomens och vardagsströms väg.

Vem är bokens huvudperson? I boken finns en indirekt Kristusnärvare genom ställföreträdandet, offret, den försoning och välsignelse som kommer därur. Vetekornets närvaro. Kanske kunde man säga att Kristus är den dolde men alltid närvarande huvudpersonen. Och här talar jag inte om den explicite Kristus i avsnittet om *Storinkvisitorn*, som ju ingår

som en traktat i boken. Kristus finns där som den Implicite, den osynlige men närvarande Brodern. Som Zosimas broder. Han finns där implicit i solidaritetens och ställföreträdandets mysterium. Han finns både i lidandet och glädjen, den glädje som fulländas i uppståndelsen och fulländningen: »Gå ut och lek nu, lev och var lycklig för mig också». »Var inte rädda för livet! Vad livet är härligt, när man gör något som är gott och riktigt». »Vi kommer säkert att uppstå igen, vi kommer alldeles säkert att träffas igen och förtjusta och glädjesträlände berätta för varandra allt som varit och hänt» (sid.841).

Från förnedring till frälsning – det är den oerhörda resan Dostojevskij's stora roman *Bröderna Karamazov* djupast handlar om.

utnämningen. Därmed inleds på det teologiska området en enastående period inte bara i Ratzingers utan i hela den katolska kyrkans liv. Samarbetet mellan Johannes Paulus II och hans lärokardinal kommer att bli mycket fruktbart och förtroendet dem emellan grundmurat.

Under sin tid som prefekt för troskongregationen fortsätter Ratzinger sin vetenskapliga produktion till synes obehindrat. Förutom alla de officiella handlingar han skriver under, hinner han med att ge ut ett tjugotal böcker och en strid ström av artiklar i de mest varierande ämnen.

Theologische Prinzipienlehre

1982 utkommer hans *Theologische Prinzipienlehre. Bausteine zur Fundamentaltheologie*. Där behandlar han frågan om hur den historiska utvecklingen förhåller sig till Guds transcendentens. Det är ett ämne som han redan ägnat mycket möda åt. Tidigare har man från kyrkans sida ofta ansett att Gud uppenbarats en absolut, transcendent och samtidig oföränderlig sanning. I dag hävdar man i den sekulära kulturen snarast att allt är underkastat den historiska förändringen. Ingenting verkar vara stabilt. Kyrkan har ofta alltför självsäkert tagit avstånd från en sådan uppfattning. Men i och med John Henry Newmans *Development of Christian Doctrine* (1845) har man även från kyrkligt håll börjat se mera positivt på den historiska processen. Den statiska synen på dogmat har ersatts av en mera dynamisk.

Ratzinger, menar, när det gäller kristologin, att uppenbarelsen verkligen ägt rum en gång för alla i Jesus Kristus men att den för tron ständigt äger rum på nytt. Uppenbarelsen måste nämligen ständigt tas emot av människor. Det sker alltid på ett mänskligt sätt, även om Gud i tider av förfall ändå lyckas bevara sin uppenbarelse. Det går därför alltid att upp-

Kyrkljus & presentljus
 **STANBÄCKS
KLOSTER**
733 96 SALA
Tel. 0224-250 88, fax 251 88

rätthålla identiteten mellan det som en gång uppenbarats och det som sker här och nu.

Traditionen betraktas i urkyrkan som en kristologisk kommentar till Gamla och Nya testamentet. Detta kommenterande fortsätter genom historien. Som historiker kan man undersöka den mänskliga delen av denna process. Men man måste samtidigt vara medveten om att den historiska utvecklingen står under den helige Andes ledning. Därför råder det en identitet mellan det som lärs ut och förkunnas här och nu och det som alltid har förkunnats och lärts ut.

Lärosatsen, dogmen, hör samman med den trosutsaga man uttalar inför sitt dop. Det är inte vilket yttrande som helst, utan något som engagerar hela människan. Den dialog som försiggår mellan dopförrättaren, som representerar kyrkan, och dopkandidaten klagör, enligt Ratzinger trons struktur. Tron uppkommer inte genom människans egen tankeverksamhet. Den skapas, när människan hör ordet. Det förkunnade ordet är en nödvändig förutsättning för trons svar. Tron kommer alltså till människan utifrån. Dogmat är en symbol, något som för samman det sinnliga och det översinnliga. Man använder samma ord när man gemensamt tjänar Gud (i kyrkans gemenskap) och man får därigenom del i själva den heliga verkligheten.

I fråga om moralen säger Ratzinger i sin bok *Prinzipien christlicher Moral* (1985) att man både i Gamla och Nya testamentet skiljer ut de normer i de omgivande samhällena som

man kan acceptera från de normer man måste förkasta. Dessa moraliska avgöranden hänger nära samman med sättet på vilket Gud själv framställs och förkunnas. Paulus pareneser i slutet av breven är de omedelbara praktiska följderna av tron och hör ihop med denna tros kärna.

Kirche, Ökumene und Politik

I boken *Kirche, Ökumene und Politik* (1987) behandlar Ratzinger ämnen som berör kyrkan, ekumeniken och teologin. Han bejakar tanken på en utveckling. Bara genom en levande kontinuitet, där det ursprungliga innehållet utvecklas kan detta bevaras intakt. Han betonar liksom tidigare kyrkans eukaristiska karaktär.

Ratzinger menar att tanken på Guds folk, som är så tydlig i *Lumen gentium*, gör det lättare att tala om medlemskapet också vad gäller dem som inte tillhör den konkret existerande kyrkan. Det blir också enklare att komma till rätta med reform och förnyelse i kyrkan, när man ser henne som ett folk som står inför sin Herre. Men kyrkan är inte endast Guds folk utan också ett sakrament som förmedlar gemenskapen med Kristus, inte minst om man beaktar dess hierarkiska struktur.

Guds folk som en beteckning för kyrkan kan emellertid missbrukas politiskt. Man har ibland velat ha en snarast anti-hierarkisk, socialt revolutionär kyrka, som har mycket litet med Guds folk i Bibeln att göra.

Kollegialiteten, som kommer till uttryck i biskopskollegiet, representerar kyrkans vi-struktur. Men detta måste kompletteras med ett jag-element. Guds folk uppstår genom det personliga ja som var och en av oss ger Gud, då han kallar oss i dopet. Också i försoningens sakrament sker ett sådant personligt möte. Detta personliga ställningstagande får sitt främsta uttryck i martyriet, det tydligaste personliga vittnesbördet.

Det är i denna martyriologiska princip som Ratzinger förankrar Petrusämbetet i kyrkan. Utifrån Matteus 16 kan man inte sätta Petrus bekännelse mot hans person. Man kan bara som person bekänna sin tro. Trosbekännelsen är bunden till en person och personen är bunden till trosbekännelsen. I detta fall är det just Petrus som är bärare av bekännelsen att Jesus är Messias den levande Gudens Son. Det kristna »vi» hålls samman i en enda gemenskap genom att en viss person på ett bokstavligt sätt bär ansvar för att gemenskapen består. Den personen är Simon Petrus som blir upphovsman till en institution, påvedömet, som bara kan representeras av en person. Denna person i sin tur är Petrus efterträdare, biskopen av Rom.

Det är ganska svårt att gendrivna Ratzingers argumentation på den här punkten. Tro och trosbärare är i någon mening logiskt förbundna. Protestantiska försök att skilja Petrus bekännelse från Petrus person är dömda att misslyckas. De är emellertid symptom på den reformatoriska tendensen till funktionalism, som för övrigt tar sig många uttryck. Den kommer till exempel klart till synes i det orimliga skiljandet av tro och gärningar i frälsningsläran.

Ett älsklingstema hos Ratzinger är trons förnuftighet. Det återkommer han till också i denna bok. Tron utmanar det filosofiska förnuftet att inse att tron är förutsättningen för dess egen rationalitet. Men om det mänskliga förnuftet i sig självt blir absolut är det fara å färde. Det kommer då i själva verket att rättfärdiga det irrationella. Det rationella blir mer eller mindre identiskt med det som man experimentellt kan göra i ett laboratorium. Människor avstår då från att söka sanningen. Det medför att universiteten förvandlas till tekniska högskolor. Till och med teologin har upphört med sin egentliga uppgift, att söka »det hela» bortom och i allt.

I sitt förhållande till samhället uppvisar den kyrkliga traditionen både utopiska och eskatologiska element. Man måste erkänna att världen inte av sig själv kan nå fram till ett fulländat tillstånd. Människan kan i sin frihet misslyckas, när hon försöker förverkliga det utopiska. För den kristna eskatologin sker fulländningen på ett överhistoriskt plan utanför all mänsklig planering, genom ett gudomligt ingripande. Om man hela tiden har detta i åtanke kan man med förnuftets hjälp konstruera utopiska modeller, där rättvisan maximeras. Inte helt oväntat ser Ratzinger ett exempel på detta i den monastiska rörelsen, som i öknen förvandlade en icke-värld till en värld.

Ratzinger hävdar att människan behöver det transcendenta perspektivet för att kunna bygga en värld som måste vara ofullkomlig, men där man trots allt kan leva tillsammans på ett mänskligt sätt. För att den pluralistiska demokratin skall kunna överleva, måste den ha sin grund i andliga källor som ligger utanför den själv.

Västerlandet tycks stå inför stora svårigheter om kyrkan inte längre med auktoritet lär ut sanningen och värdena. De värden som har sin grund i den kristna uppenbarelsen kan komma att helt försvinna. Det gäller redan i hög grad på äktenskapets och sexuallivets område.

I Europa gäller det att hitta tillbaka till det klassiska och kristna arvet. Grunden för den sociala gemenskapen är den rättvisa som inte kan manipuleras av de politiska makthavarna, eftersom den står över, begränsar och kontrollerar den politiska makten.

Dominus Jesus

År 2000 i samband med kyrkans jubelår publicerar Troskongregationen den av påven gillade och stadfästa deklARATIONEN *Dominus Je-*

sus, som visar sig bli ett ytterst kontroversiellt dokument. De negativa reaktionerna är minst sagt förvånande. Man kan nämligen hålla med Lars Cavallin om att detta dokument knappast innehåller något nytt. Det upprepar i stort sett det som är och alltid har varit katolsk lära.

Dominus Jesus bär prefektens kännetecken. Men det är inte i första hand en produkt av teologen Joseph Ratzinger. Den har, inte minst genom det påvliga godkännandet, en hög läromässig dignitet. Därför finns det skäl att något utförligare uppehålla sig vid den.

Det centrala i denna deklARATIONEN är naturligtvis att Jesus Kristus är den enda vägen till frälsning. Detta borde, anser jag, vara en självklarhet i kristen tro. Men den teologiska urvattningen har gått så långt i postmodernistisk riktning att man inte kan ta för givet att vare sig enskilda kristna eller kristna samfund utan vidare längre accepterar denna ståndpunkt.

DeklARATIONEN vill visa på sådana grundläggande frågor som är öppna för vidare utveckling samtidigt som den avvisar några särskilda åsikter som är felaktiga eller tvetydiga.

Den tar ställning mot relativistiska teorier som inte godtar Jesu Kristi uppenbarelses definitiva och fullständiga karaktär eller som hävdar att kristen tro inte väsentligen skiljer sig från andra religioner. Den tar också ställning mot dem som påstår att det inte finns en personlig enhet mellan det eviga Ordet och Jesus från Nasaret eller att det är en skillnad mellan Ordets och Andens frälsningsepoker. Den tar avstånd från de läror som menar att frälsningsmysteriet i Kristus inte är enastående och allomfattande eller att kyrkans förmedling av detta inte skulle vara universell. Det gäller också uppfattningen att det inte råder en oskiljaktig enhet mellan Guds rike, Kristi rike och kyrkan och att Kristi enda kyrkas fulla och konkreta existens finns i den katolska kyrkan.

Mot detta betonar deklARATIONEN först och främst den katolska uppfattningen att Jesu Kristi uppenbarelse är fullständig och definitiv. Sanningen om Gud är inte avskaffad eller reducerad, därför att den uttrycks på ett mänskligt språk. Den är fullständig och unik, därför att den som talar och handlar är Guds människoblivna Ord. I deklARATIONEN understryks att det inte finns någon åtskillnad mellan Ordet och Jesus Kristus. Människans svar på denna uppenbarelse är lydnad i tron, som själv är en Guds övernaturliga nådegåva. Därför måste man skilja mellan tro i teologisk mening och tro i andra religioner. Den teologiska tron är ett bejakande av en uppenbarad sanning.

Man kan inte heller skilja mellan Kristi frälsningsordning och Andens. Ordets frälsande inkarnation är nämligen en trinitarisk händelse. Det Jesus Kristus gör sker i gemenskap med Anden. Anden aktualiserar och genomför Sonens frälsningsgärning i alla människors liv. Anden handlar då inte utanför och bredvid Kristus.

Jesu Kristus är den ende frälsaren och har i sitt liv fullbordat frälsningshistorien. Därför måste man säga att Jesus Kristus har en betydelse och en ställning som är helt enastående och endast tillkommer honom. Därmed är han exklusiv, universell och absolut.

Så långt borde knappast det som deklARATIONEN framhåller, vad jag förstår, vara kontroversiellt för någon enskild kristen eller för något samfund som vill kalla sig kyrka. Är det inte ett autentiskt uttryck för kristen tro, förefaller det meningslöst att åberopa sig på Bibeln och/eller den kristna traditionen.

Inte heller det som sedan sägs om kyrkans unicitet och enhet skulle behöva reta upp icke-katolska kristna. Jesu instiftade kyrkan. Han är själv i den och kyrkan i honom. Liksom han är en enda, så finns det en enda Kristi

kropp, en enda Kristi brud. Det bekänner vi i den nicenska trosbekännelsen.

Svårare kan det bli för icke-katoliker, när det sedan naturligtvis sägs, med en formulering från *Lumen gentium*, att denna kyrka har sin konkreta existens i den katolska kyrkan (*subsistit in Ecclesia catholica*), som leds av Petrus efterträdare och av biskoparna i gemenskap med honom.

De samfund som inte har bevarat ett giltigt vigd episkopat och ett till sitt väsen genuint eukaristiskt mysterium är inte kyrkor i egentlig mening. Den som tar emot dopet i dessa samfund är dock genom dopet införlivade i Kristi kropp och i en viss, om än ofullkomlig, gemenskap med kyrkan.

Liksom så ofta är Lars Cavallins framställning helt igenom refererande. Kanske kunde man ha väntat sig någon form av kommentar. Men detta är den katolska ståndpunkten som andra kyrkor och samfund har att förhålla sig till. Argumenten på den katolska sidan måste erkännas vara utomordentligt starka. Det finns ingen anledning att förvänta sig att den katolska kyrkan skulle göra avkall på sin uppfattning. I dag kan hon dessutom se hur samfund som inte tar sig själva på allvar som kyrkor glider allt längre och längre bort ifrån en kristet förankrad ecklesiologi och uppträder som blott och bart sociala företeelser.

Man kan, enligt deklARATIONEN, inte låta bli att försvara den nära relationen mellan Kristus, Gudsriket och Kyrkan, även om de inte sammanfaller med varandra. Kyrkan är Gudsrikets frö, tecken och verktyg. Men Gudsriket kan inte identifieras med kyrkan i hennes synliga och sociala verklighet.

Vad slutligen gäller kyrkans förhållande till andra religioner, måste man, enligt *Dominus Jesus*, hålla fast vid att Kristus och kyrkan är nödvändiga för frälsningen samtidigt som man bejakar att Guds frälsning är till för alla

Jo, jag tackar

JAN CARLQUIST

Om tacksamhetens – eucharistins – livshållning skriver här prosten Jan Carlquist, Vingåker.

DET SÄGS OM OSS SVENSKAR – inte minst i anglosachsiska länder – att vi hör till de mest tacksamma av alla folk. Men det är faktiskt inget att jubla över, inget som ger anledning för oss att brista ut i lovsång.

Det man vanligen menar, när man utomlands talar om oss som så tacksamma, det är att vi använder ordet »tack» så ofta. Vänner jag har i USA har många gånger påpekat hur påfallande ofta vi svenskar säger »tack». För något år sedan läste jag också i en anglosachsisk tidskrift en analys av svenskarnas tacksamhet. Den analysen mynnade ut i tesen: skuld och skuldkänsla och skitiga lakan, som transporteras tvärs över hela landet, är det som ligger bakom svenskarnas eviga tackande.

Men innan jag tar upp den tesen kan vi ju

människor. De som inte synligt är medlemmar i kyrkan blir frälsta genom Kristi nåd, anpassad till deras andliga och materiella livssituation. Att kyrkan är ett frälsningsmedel för hela mänskligheten, minskar inte den respekt hon hyser för denna världens religioner. Men de som tillhör dem befinner sig ändå i en allvarlig bristsituation, i jämförelse med dem som i kyrkan har tillgång till frälsningsmedlen i deras fullhet.

Deklarationen betraktar den interreligiösa dialogen som en del av kyrkans evangelisationsuppdrag och därför bara ett av hennes handlings sätt i sändningen till folken. Den jämlikhet man eftersträvar i dialogen handlar

titta lite på hur det ser ut. Och hur andra folk ser på oss och vårt tackande.

Vad hör till det första vi lär våra barn? Jo, bland annat att de ska tacka. »Tacka nu farmor för den fina presenten!» – »Du glömmer väl inte bort att tacka!» – »Du tackade väl ordentligt?»

Och hur är det när vi blir skriftligen inviterade till en finare middag? Jo, vi börjar med att skriftligen svarstacka. Skulle vi sedan träffa på den blivande värden eller värdinnan på stan, så stannar vi naturligtvis upp och tackar muntligt för den vänliga inbjudan. Och när vi några veckor senare anländer till middagen och hälsar på värdparet så är ofta hälsningsrepliken:

– Tack för er vänliga inbjudan. Vi har verkligen sett fram mot att få komma.

om deltagarnas personliga värdighet. Den berör inte innehåll i läran och ännu mindre Jesu Kristi ställning. Kyrkan är förpliktad att för alla folk förkunna denna sanning som definitivt uppenbarad i Herren. Hon måste också förkunna omvändelsens nödvändighet.

Detta är ett klagörande som de flesta kristna samfund borde kunna skriva under på och samtidigt ett memento till de kyrkor som mer eller mindre vill ersätta missionen med dialog.

Överhuvudtaget är det befriande att se med vilken respekt kardinal Ratzinger närmar sig de fundamentala frågorna på teologins fält, inte minst de som handlar om rationalitet och sanning.

Någon blir sedan placerad vid värdinnan och har att hålla tacktal för sin egen och gästernas räkning, vilket inte alls hindrar att man – stående under kristallkronan – tackar för den trevliga middagen innan man går. Sedan hör det till god ton, att man inom cirka tio dagar skriftligen tackar värdparet för middagen. Och skulle man återigen stöta på varandra på gatan, så naturligtvis tackar man då muntligt för senast.

Just detta beteende var det som man skrev om och analyserade i USA. Och tesen man drev var inte artighet – som väl vi själva gärna vill tro – utan skuld och underlägsenhetskänsla. Vi svenskar, hävdade man, ville inte hamna i en beroendesituation, ville inte vara tackskyldig, som det heter. Just detta sägs ibland högt och med stolthet. »Jag står inte i tacksamhetsskuld till någon enda människa. Det jag gjort behöver jag inte tacka någon för!«

Lakan och örngott från norr till söder

Att inte vara tackskyldig är en mening som ger människor ett slags värde och som gör att man kan räta på ryggen och se andra i ögonen. Därför tackar vi ofta och mycket. För har någon gjort något för oss, så har vi hamnat i ett underläge som det gäller att så snabbt som möjligt ta sig ur. Tackandet är då en väg. »Ingen ska då kunna säga att jag inte var tacksam!«

Och därför är vi också – till många andra folks häpnad – ett av de få folken i världen som transporterar lakan, örngott och handdukar hundratals mil. För är vi bortbjudna att sova över hos några vänner, så har vi naturligtvis med oss våra egna lakan, örngott och handdukar. Vi vill inte vara tackskyldig.

När jag vid ett tillfälle befann mig vid ett av Chicagos universitet fick jag bl.a. detta påpekning för mig. Mina amerikanska vänner sa, att det aldrig skulle falla dem in att släpa lakan, örngott och handdukar tvärsöver kontinenten

om de skulle sova över hos några vänner. Så här sa man:

– Jag använder deras lakan, när jag är hos dem. Och de får tvätta dem när jag rest. Och de får använda mina lakan när de bor hos mig. Och när de rest så tvättar jag. Very simply!

Men så har man också en annan syn på skuld och självkänsla i USA än vad vi har i vårt land, vad nu det kan bero på. Så är t.ex. Jantelagen ett okänt begrep i USA. Det fick jag väldigt klart för mig när en ung student vid ett tillfälle i Chicago frågade mig om jag spelade tennis.

– Jo, lite grand, svarade jag på typiskt svenskt manér för man får ju inte framhäva sig själv. Att jag sedan spelat tennis sedan jag var tio år var något jag höll inne med. Egentligen var mitt svar både falskt och lögnaktigt, men väldigt svenskt och »ödmjukt«.

Själv tyckte studenten att han var mycket duktig och utmanade mig på en match. Och när jag frågade hur länge han hade spelat så svarade han att det nu skulle bli hans fjärde gång. Inga skrupler där inte.

Vi spelade och jag sopade naturligtvis banan med honom. Och lite grand skämdes jag över min svenska oärlighet, som det ju egentligen var frågan om. Inte mycket till ödmjukhet, om sanningen ska fram.

»Du har väl tackat ordentligt«

Om det nu är skuld och skuldkänslor som ligger bakom vårt evinnerliga tackande, då tror jag inte att kyrkan bör spä på detta med förebråelser om vår otacksamhet mot Gud. Och som en följd av detta påpeka att vi glömmar bort att vara tacksamma för hälsan, miljön, freden och vad det nu kan vara.

Även om Kyrkan är vår moder, så tror jag inte att hon ska låta som en gammal morsa: »Du har väl tackat ordentligt!«

Jag vet vid det här laget inte hur ofta jag hört mina kollegor på Tacksägelsedagen förebrå sig

sjelva och sina församlingsbor, när de i förkun- nelsen tar upp all vår otacksamhet. Ibland får jag för mig att söndagens namn inte är »Tack- sägelsedagen» utan »Otacksamhetens dag». Borde Eucharistins dag inte så mycket hellre spegla just »tacksägelse»?

Det kan knappast vara bra att ge skuld åt redan skuldtyngda. Samtidigt är jag medveten om, att man kanske måste varna något för vad som händer, när det mesta blir självklarheter.

För när allt blir självklart tycker man inte att man har något att tacka för. Då höjs hel- ler inget jubel till Guds ära och man finner det inte angeläget att förkunna hans härliga gärningar. När allt blir självklart blir man lätt som ett bortskämt och grinigt barn, som har så mycket att det ändå inte är nog. Man blir otacksam och förblindad och får svårt för att se de tusen glädjeämnen som finns runtomkring. Än mindre ser man Skaparen bakom all glädje – bakom blomman som lyser upp i trädgården eller det vackra höstlövet som sakta dalar ned vid ens fötter. När allt blir självklart får också allt en grå färg och glädjeronen upphör. Det är som hade man ingenting att vara glad för.

Självklarheter

Det kan till och med bli självklart att man till- hör »ett utvalt släkte, kungar och präster, ett heligt folk, Guds eget folk som skall förkunna hans storverk» som det står i 1 Petr.2:9. All ens kristna tro kan bli till något så självklart att den ingenting längre betyder. Man märker inte det underbara ljuset och mörkrets tid ver- kar så avlägsen. Och så går det slentrian i tros- livet. Andakten maler tomgång. Man sitter av sina kyrkbesök eller förrättar sina gudstjäns- ter utan den starka känsla man en gång hade, då det var nytt och spännande att vara kristen, då man var förälskad i Gud och längtade efter att få möta Herren Jesus Kristus.

Och om den kristna tron blir självklar, då

ser man inga Guds storverk att förkunna. Det blir ju till och med självklart att Jesus Kristus lidit och dött – för min skuld.

Även människor i ens omgivning kan bli så självklara att man utan att egentligen vilja det behandlar dem illa. Makar kan tycka det vara så självklart att de har varandra, att de behandlar varandra sämre än möblerna. Det händer faktiskt att man kan sörja mer över en rispa i bordet än över det sår man tillfogat en annan människas hjärta.

När det blir självklart att man har varandra, blir man inte så varsam. I stället gnatar man lätt sönder gemenskapen och grälar ihjäl kär- leken. I stället för att gå med jubel och glädje inom sig – tänk att just vi har varandra – så talar man med förakt som vore det en börda och en olycka att man råkat gifta sig med just den människan.

När människor blir självklara för en, glöm- mer man bort att vara aktsam.

Ändå är ingenting självklart. Det är alls inte självklart att vi får vara tillsammans, att vi får vara tillsammans därhemma eller i en kyrka och lovsjunga Gud. Det är långtifrån självklart, att man efter sin gudstjänst har något eller någon att gå hem till. Det är alls inte självklart att makar har varandra eller att föräldrar har sina barn. Inte heller är det själv- klart att den kristna tron kan överleva om den vansköts dag efter dag.

Tvärtom är alltsammans så skört att man verkligen borde vara *aktsam*, som ju är tack- samhetens konkretion. Det gäller alla relatio- ner. Ingen kärlek och ingen vänskap kan miss- brukas hur länge som helst.

Ångestfrågor

Medeltidens stora ångestfråga skulle man kan- ske kunna formulera med orden: Hur ska jag finna en nådig Gud? Hur ska jag få försoning? Hur ska jag slippa Helvetets alla fador?

Varje präst och predikant är säkert bekant med medeltidens ångestfrågor. Vi vet också att de medvetet användes av kyrka och präster i förkunnelsen. Och inte bara där. Avlatsbrevsförsäljarna hade gyllene tider när de ville lätta på människors ångest.

Lustigt nog tycker jag mig ibland märka att prästerskapet än i dag försöker ge svar på medeltidens ångestfrågor. Det är ingenting som jag har något emot, om nu någon skulle tro det. Självklart ska kyrkan förkunna frälsning och försoning.

Det är bara det att jag så rysligt sällan möter någon svensk som ställer de medeltida ångestfrågorna eller för att uttrycka sig mer pregnant: som formulerar sina ångestfrågor på det sätt man gjorde på medeltiden. Själva tanken, att man själv inte skulle vara bland de saligas skara eller förvägras inträde den dag man står vid pärlporten, är i dagens samhälle så horribel att den är otänkbar. Saligheten tror man i dag ingår i det sociala trygghets- och välfärds-paketet. Är det inte därför vi betalar skatt?!

Därför är i dag ångestfrågorna helt annorlunda. Man kan lätt hitta dagens stora ångestfrågor genom att studera reklam i exempelvis TV. Reklamen (liksom en gång avlatsbrevsförsäljarna) speglar och spelar på människors ångest. Det är därför vi ska köpa fuktcremer som håller vår hud ung och fräsch. För en av vår tids ångestfrågor är »Hur ska jag hålla mig ung» eller »Hur ska jag undgå att bli gammal» eller ännu mera tydligt »Hur ska jag slippa dö?»

Hälsan hör enligt etikforskarna till det som är en av vår tids stora frågor. Ångestfrågan blir då »Hur ska jag hålla mig frisk och smal» - »Hur ska jag undvika att bli sjuk». Andra ångestfrågor i dag kan formuleras som »Hur får jag behålla mitt jobb», »Vad gör jag om jag blir arbetslös», »Hur ska jag slippa ensamheten».

Märkligt nog svarar kyrkan sällan på den typen av ångestfrågor – i alla fall inte i förkunnelsen. Och ändå vet vi alla att det långtifrån är självklart att man har sin hälsa. Om inte annat så fattar man det den dag då man blir sjuk. Någon har för övrigt sagt: »Om jag får leva och ha hälsan så kommer jag så småningom att bli sjuk och dö!»

När allt går sönder

Ibland händer det att saker och ting inte längre är självklara. Ibland tränger sig en brutal verklighet igenom alla självklarheter. Och man känner sig då utlämnad till den stora otryggheten. Från att ha upplevt det underbara ljuset tycker man sig åter famla i mörkret.

När ingenting längre går i de spår man tänkt sig och vant sig vid, då skakas man av den fruktansvärda chocken att man lever i en otrygg värld. Att ingen enda människa kan ha abonnemang på lyckan. Och var det svårt att jubla när allt en gång tycktes självklart, så är det än svårare att vara tacksam och brista ut i lovsånger när tillvaron slagits i spillror, när allt gått sönder.

Inte ens på Tacksägelsedagen är det alldeles enkelt att kunna jubla när man nyss blivit lämnad ensam. I stället blir det väl lätt så att man avsöndrar sig från det utvalda släktet, det heliga folket, och knyter näven mot de himmelska salarna i en förtvirlans anklagelse. Som ville man ställa Gud till svars för det som drabbat en. Precis som de judiska rabbinerna gjorde i koncentrationslägret i Auschwitz. De satte där Gud på den anklagades plats, och efter månaders domstolsförhandlingar kom rabbinerna fram till domen »Skyldig».

Vad man lätt glömmar är att Gud inte är den som ska passa upp på oss och göra allting så lyckligt och bra som möjligt. Gud är ingen framgångsteolog och Jesus själv hade egentligen väldigt lite till övers för det som vi anser

som så värdefullt. Tittar man lite extra på vilka prioriteringar som Jesus gjorde, så finner man att kläderna hade den allra lägsta graden av prioritet. Inte ens ämbetsdräkten var i hans ögon viktig. Efter kläderna kommer så huden och kroppen. Inte heller där hittar man någon hög prioritering hos Jesus. Visst botade han sjuka och visst lät han människor uppstå från de döda. Men ur prioriteringssynpunkt hörde sådant inte till det mest värdefulla.

Jesus själv prioriterade inte hälsan utan människans själ eller hennes möjlighet till evigt liv. Om din högra arm förleder dig, så hugg av den, sa han. »För det är bättre för dig att en del av din kropp går förlorad än att hela kroppen kommer till helvetet» (Matt.5:30). Och i Matt.10:28 säger Jesus: »Var inte rädda för dem som kan döda kroppen men inte kan döda själen. Frukta i stället honom som kan förgöra både själ och kropp i helvetet.»

Här ser man tydligt hur Jesus själv prioriterade. Och allt det här kan vara viktigt att påminna sig när vi till exempel tror att döden är det värsta som kan hända och därmed glömmar bort att det är den eviga döden som Jesus varnar för.

Tacksägelse när man inte kan tacka

Kristen tro är dock ingen garanti för att man kan vansköta sig själv och sina relationer och slippa alla efterräkningar. Kristen tro garanterar inte sitt folk att det ska slippa sorger och besvärligheter. Att vara i Guds underbara ljus betyder inte att mörkret fördenskull är avskaffat. Snarare är det så att kristen tro är tacksägelse, glädje och lovsång – även om det går tårar i tacksägelsen, malört i glädjen och spruckna toner i lovsången.

Det är därför som det inte är några tomma ord i den bön som bedjes varje gång det firas nattvard: *Ja, sannerligen, du ensam är värd vårt lov, allsmåttige Fader, helige Gud. Dig*

vill vi prisa och välsigna genom Jesus Kristus, vår Herre...

Detta kan ske också i sorgen och i smärtan, i sjukdomen och i övergivenheten. Det är en tacksägelse på djupet, när alla självklarheter rasat sönder och man står där ensam och naken, rädd och ynkelig. Det är en tacksägelse över att det finns något bortanför en själv. Att det finns en Gud med jordens djup i sin hand, en Gud som hör vårt rop när vi ropar ur djupet.

Det kan kanske tyckas som ett övermänskligt krav att man ska kunna tacka och lova Gud, sjunga lovsång till Livets Herre, när livet självt givit en skärsår och allt känns svårt och tungt. Och så länge man tror att tacksägelse bara är något man själv presterar, måste det också tyckas som något övermänskligt. Men tacksägelsen kan också vara något som man låter ske med en. Det finns faktiskt en tacksägelse för människor med tårar och misslyckanden, en tacksägelse för den som inte ens har kraft kvar att säga »tack».

Den tacksägelsen är nattvarden. Ett annat och mycket gammalt ord för den heliga nattvarden är *eucharisti*, som just betyder tacksägelse. Och att falla ned, knäböja vid nattvardsbordet och ta emot Honom, som kallat oss från mörkret till ljuset, det är att gå in i den enda tacksägelse en krossad och förkrossad människa kan orka med.

Vid nattvardsbordet är bara en sak självklar – nämligen den, att ingen som kommer skall kastas ut. I stället blir var och en som kommer mött av Honom som ensam kan ge oss styrka. Och då gör det inget om man kommer i sorg eller glädje, i tro eller tvivel. Därför att det är genom Jesus Kristus, vår Herre, som vi alltid och allestädes kan tacka och lova Gud. Genom hans kropp och blod kan vi tacka vare sig vi är starka eller svaga. Och finns det egentligen något bättre sätt att förkunna hans härliga gärningar än att ta del av dem!

Vem var det? II

CARL HENRIK MARTLING

Sankt Moritz

Den berömda vintersportorten Sankt Moritz i Graubünden i sydöstra Schweiz, som varit värd för två vinterolympiader, fanns redan på romartiden och hette då Agaunum (nuvarande Aagau). Där utbröt ett uppror vid 280-talets slut, alltså på kejsar Herculus Maximianus tid. Den romerske befälhavaren var så illa ansatt av rebellerna att han måste kalla på förstärkning i form av den s.k. thebanska legionen, fanns i Thebe och bestod av mörkhyade och stridslystna kristna kopter, berömda för sin styrka och tapperhet. De kom under ledning av sin befälhavare, som var ännu mörkare i hyn än de övriga, därför att han härstammade från en annan del av Afrika. Honom kallade romarna »moren», som då var den vanliga beteckningen på de mörkaste afrikanerna, och snart hade han accepterat namnet Moritz som sitt namn.

Hur det gick till när den afrikanen Moritz blev Sankt Moritz, som gav orten Agaunum sitt namn, har biskop Eucherius av Lyon berättat i ett brev till sin kollega biskop Salvius. Innan slaget mot rebellerna började, befallde den romerske befälhavaren att alla skulle offra till gudarna för att få framgång i striden. Den thebanska legionen, som bestod av 6.600 kristna och trosvissa kopter, vägrade att offra till romarnas gudar. Som straff för sin order-

Det är i alla fall ingen moralism för redan skuldtyngda, inget övermänskligt krav som att vara tvungen att säga »tack» när hela ens liv slagits i spillror. Det kan också bli ett nytt sätt att predika på Tacksägelsedagen.

vägran tillgrep då befälhavaren enligt traditionen en s.k. »decimering», som innebar att var tionde man avrättades. Då thebanerna fortfarande vägrade offra, tillgrep han först en ny decimering, men inte heller den hade avsedd effekt, befallde han att hela legionen skulle avrättas. Så mötte också befälhavaren Moritz martyrdöden och vann helgonrykte.

Ryktet om denna händelse spreds snabbt. Agaunum kallades Sankt Moritz eller på franska Saint Maurice-en-Valais. Detta blev också namnet på det kloster, som byggdes på platsen. Den tysk-romerske kejsaren Henrik I skänkte år 926 hela kantonen Aargau till klostret i utbyte mot Sankt Moritz lans, svärd och sporrar, berättas det och dessa relikier användes sedan vid de tysk-romerska kejsarnas kröning. År 961 grundade kejsar Otto I Sankt Mauritiusklostret i Magdeburg till hans åminnelse.

Numera lär omkring 52 platser och 650 fromma stiftelser i Frankrike bära Saint Maurice's namn. Också i den koptiska kyrkan vördas »den svarte moren» Sankt Moritz som helgon.

San Quentin

Om någon nämner San Quentin, är det nog inte många, som tänker på ett medeltida helgon, som led martyrdöden nära Amiens och som har fått en liten nordfransk stad uppkallad efter sig. De flesta tänker säkert på det stora fängelset med samma namn vid kusten norr om San Francisco med det makabra monopolet att få exekvera alla manliga dödsdomar i USA. Om man undrar vad det kan finnas för

samband mellan det välkända fängelset och det ganska okända franska helgonet bör man räkna med att få svaret, att det inte finns något samband alls. Men det gör det nog ändå, om också på krångliga vägar.

De mest initierade berättar, att fängelset fått sitt namn därför att den plats, där det byggdes år 1852, heter »Point San Quentin» efter en berömd indiankrigare, som levde där och som lär ha hetat så. Frågar man sig hur en indiansk kustkrigare kunde få ett franskt helgonnamn, ligger det nära till hands att gissa att han – liksom den berömda indianhövdingen Chief Seattle, som i dopet fick namnet Noa – var en döpt katolik och hade fått sitt helgonnamn i dopet. Kanske munken som döpte honom kom från trakten av Amiens och ville hedra sin hembygd. Det verkar trots allt troligt, att det amerikanska fängelset har fått sitt namn från det franska medeltidshelgonet.

Jacobus de Voragine berättar i sin *Legenda aurea* om den romerske adelsmannen Quentinus, som kom som missionär till trakten av Amiens. Han utförde många mirakel, greps och torterades och kastades i fängelse. Där befriades han av en ängel, berättar legenden men greps på nytt, lades på en sträckbänk, pryglades och kastades i ett fat med brinnande tjära och olja. Han överlevde dock denna plåga och fördes sedan av en barmhärtig änka till den lilla romerska staden *Augusta veromanduorum*, som sedan fick hans namn San Quentin. Där torterades han ytterligare en tid och kastades till sist i floden Somme.

Efter femtiofem dagar flöt hans oskadade kropp upp och spred en ljuvlig doft där den svävade i luften, berättar legenden. En from kvinna, som hade fått en uppenbarelse om vad som skulle ske och vad hon skulle göra, hämtade den svävande kroppen och begravde den. Hans grav blev sedan platsen för många mirakler, berättar legenden.

Sankt Pölten

Våren 2009 gick den österrikiska staden Sankt Pöltens namn runt jorden. Det var där som den makabra rättegången hölls mot Joseph Fritzl, som i ett kvarts sekel hållit sin dotter som sexslav i sin egen källare och som fick sju barn med henne. Förmodligen undrade många vad Sankt Pölten kunde vara för ett helgon, som de aldrig hade hört talas om.

Den frågan är inte så lätt att besvara trots att Sankt Pölten är en ganska välkänd stiftsstad i Niederösterreich, vars historik har utkommit 1885 i två band. Redan under tidig medeltid var Sankt Pölten ett ansett kyrkligt och borgerligt centrum i denna del av landet. Men vem var Sankt Pölten?

Ett möjligt svar på frågan är att Sankt Pölten är en lokal österrikisk folklig förvrängning av det fornkykliga helgonet Sankt Hippolytus av Rom, som dog omkring år 206 och som Eusebius har berättat om i sin kyrkohistoria. Han var tydligen en novatian, som gjorde sig till motpåve mot Calixtus I, förvisades till Sardinien år 205 och dog där. Det finns många motstridiga uppgifter om Sankt Hippolytus, bl.a. att han skulle ha redigerat *Apostoliska Traditionen* och författat ett flertal betydande teologiska skrifter. Men kanske var han till sist bara en romersk presbyter, som blev martyr och därför räknades som helgon.

På den plats, som nu kallas Sankt Pölten byggdes på 800-talet ett kloster, som tillägnades Hippolytus och hade namnet *Fanum Sancti Hippolyti* och därifrån anses staden ha fått sitt namn. Den räknades en gång som det kristna västerlandets utpost mot öster. Redan tidigt hade tydligen en folkspråklig förvrängning skett från Hippolytus till Pölten (Poelten). Sankt Pölten blev stadens och stiftets etablerade namn och Hippolytus av Rom försvann i historiens dunkel. Numera är det knappast någon, som minns honom.

Tacka Gud, lovsjung honom

Liturgisk färg: Vit, under veckan grön.

Under veckan: 15 okt. Teresa av Avila, ordenskvinnna och kyrkolärare († 1582), vit; 17 okt. Ignatios av Antiochia, biskop och martyr († c:a 110), röd – alt. 1 febr.

För predikan Bertil Göranson (Falkenberg)

1 Krön.29:10-14, 1 Thess.5:16-24, Luk.17:11-19
Tacksägelsedagens grundläggande dilemma är risken att halka ner i moralismens dike då detta blir den dag då vi går hem från kyrkan med en stark uppmaning om att vi borde vara mer tacksamma och ett gnagande dåligt samvete över att vi inte är det. Men dagens överskrift är inte Tacksamhet utan Lovsång – och det är skillnad. Lovsångsbegreppet öppnar upp mot det stora sammanhanget som jag av nåd får vara en del av.

GT-texten utgörs av den första delen av den kung Davids bön som i avslutningen av Första Krönikeboken följer på Davids överläm-

Tidegård: Vecka IV.

Palmförslag: Ing.ps. 4, Grad.ps. 5, Ps. före pred. 329:5, Ps. efter pred. 328, Off.ps. 12 el. 257:5, Slutps.8.

nande av instruktionerna inför tempelbygget till sonen och efterträdaren Salomo. Efter att ha konstaterat och beskrivit vem Gud är säger David: *Och nu, vår Gud, tackar vi dig och lovar ditt härliga namn.* Därpå följer Davids klagörande att allt det vi ger – i detta fall enorma rikedomar inför tempelbygget – kommer ursprungligen från Gud själv.

Tonen i Davids bön landar snarare i lovsång- en som en självklar följd av Guds storhet och godhet, än i ett uppfordrande imperativ riktat till en oförstående och trilslande menighet.

Episteltexten består av den sista delen av de avslutande förmaningarna i Första Thessalonikerbrevet samt inledningen av den sista bö-

San Siro

Många svenska fotbollsentusiaster har på TV följt Milans och Inters hemmamatcher på San Siro-stadion. Men kanske har inte så många frågat vem han var. Det är inte heller så lätt att svara på, eftersom det finns flera alternativ. I gammal tid fanns två biskopar med namnet Syrus, en i Pavia och en i Genua, som ju inte ligger så långt från Milano. Den förstnämnde skall enligt den fromma traditionen ha varit den pojke, som vid bespisningsundret räckte Jesus fem kornbröd och två fiskar, men detta ifrågasätts av kritikerna, eftersom han dog vid mitten av 300-talet.

Ungefär samtidigt levde en annan Syrus, som var biskop av Genua och som dog år 381.

Bådas anhängare gör anspråk på att få identifiera sin favorit med San Siro. Måste man välja någon av de nämnda biskoparna, väljer nog de flesta Syrus av Pavia, eftersom han verkade som missionär i Podalen och Lombardiet – om man nu inte väljer att följa den forskare på 1980-talet, som hävdade, att San Siro var en och samma person, som flyttade fram och tillbaka mellan Pavia och Genua. Det skulle ju lösa problemet.

SPT

Två nummer i månaden med kommentarer, artiklar och material till reflektion och uppbyggelse

nen. (Det kan vara idé att läsa hela detta sammanhang, från 5:12 till brevet slut.)

De korta förmaningarna har en allmän karaktär och återfinns i liknande former i andra av aposteln brev, t.ex. Rom.12:9-13. »Möjliggen har vi alltså att göra med någon form av traditionell förmaning som var vanligt förekommande i den tidiga kristna kyrkan» menar Per-Erik Ragnarsson i sin kommentar (Thessalonikerbrevet, *KNT* 13, 1983, sid.118).

Bönen kan ses som en sammanfattning av hela brevet. »För att den undervisning han velat ge i brevet skall få någon verkan, måste Gud utverka det i thessalonikernas liv.» (Ragnarsson, sid.127)

Evangelietexten, hämtad ur Lukasevangeliet 17 kapitel, ingår i den del av Lukas skrift som stundtals beskrivs som *The Journey Narrative* (så t.ex. *The Jerome Biblical Commentary* 1969 (1976) och sträcker sig från 9:51 t.o.m. 19:28. Jesus och hans lärjungar är på väg upp emot Jerusalem och perikopens inledande vers påminner om detta. Händelsen återges endast av evangelisten Lukas.

Bestämmelserna kring den s.k. reningen efter spetälska, som utgör utgångspunkten för Jesu uppmaning till de botade, återfinns vi i 3 Mos.14. Det var prästernas sak att konstatera att den sjuke verkligen hade blivit frisk.

Tacksägelsedagens överskrift i evangelieboken är, som konstaterades inledningsvis, »Lovsång». Vår reflektion över lovsången måste ta sin början i den som ständigt pågår inför Guds tron och vår lovsång kan aldrig frikopplas från den. Tydligast blir det i vår gudstjänst och särskilt i mässan. Där har lovsången och tacksamheten sin viktigaste plats.

Ett av syftena med tempelbygget i Jerusalem var också att skapa en sådan plats för lovsången, för bön och åkallan. Kung Salomo ber i samband med tempelinvigningen: *Men kan verkligen Gud bo på jorden? Himlen, himlar-*

nas himmel, rymmer dig inte, än mindre detta hus som jag har byggt. Vänd dig ändå hit, hör din tjänares bön och åkallan, Herre, min Gud. (1 Kung.8:27f)

När så aposteln Paulus uppmanar thessalonikerna, och oss, till ständig tacksamhet, uttrycks det med den term, evkaristi, som också blev benämningen på mässan i sin helhet.

Med den tionde samariern som föredöme, han som förstod att det är inför Jesus själv som vi skall prisä Gud, kan vi dra slutsatsen: Kyrkans gemenskap, oberörd av tidens och rummets begränsningar, är platsen för vår lovsång och vår tacksamhet.

I mässan påminns vi om vem Gud är och vad Han ger. Kung Davids ord är, i all sin mänskliga begränsning, ändock en sann och tidlös beskrivning av Guds väsen. Från honom kommer allt det goda som vi människor får ta emot i livet. I mässan riktar vi därför vår lovsång till Honom. Här har den sin rätta tid och sin rätta plats.

I mässans lovsång bär vi varandra. Det hänger inte bara på mig och jag är inte ensam i denna kallelse. Jag delar den med kristna bröder och systrar, i alla tider och på alla platser, t.o.m. i evighetens lovsång inför Gud. Mina tillkortakommanden innebär inte att lovsången tystnar. I mässan får jag bekänna, ta emot förlåtelsen och kraft och inspiration till förnyad lovsång.

Från mässan kan jag bära lovsångens ton med mig ut i min vardag. Det jag har blivit uppfyllt av får jag låta prägla mitt vardagsliv och mina möten med människor. Jag vet varifrån det kommer, jag vet på vem det beror och jag vet vart jag skall gå för att bli uppfyllt på nytt.

Exegetiskt om Luk.17:11-19

Bengt Holmberg (Frillesås)

De tio spetälskas rop från distans, »Jesus,

Stå fasta i tron

Liturgisk färg: Grön.

Under veckan: (18 okt. Lukas, evangelist, röd)

Tidegård: Vecka I.

Palmförslag: Psalmförslag: Ing.ps. 253:1, Grad.ps. 254, Ps. före pred. 265:4 el. 216:3, Ps. efter pred. 557:3–6 el. 228, Off.ps. 775, Slutps. 551:5.

För predikan Mikael Löwegren (Ryssby)

1 Mos.6:13-22, Hebr.11:1-7, Mark.12:41-44

Tillit, trygghet och trots

Det sammanhållande bandet genom första årgångens läsningar kan sägas vara tron som tillit, trygghet och trots.

GT-texten är inledningen till berättelsen om syndaflo den. Den rättfärdige Noa får dels en befallning att bygga den ark som ska rädda honom och hans familj, dels får han löftet om ett förbund, en pakt, med Gud. Hans gensvar på befallningen och löftet är en tillit som tar

mästare, förbarma dig över oss!» (Lukas över-sätter *rabbi* till det grekiska *epistata*), visar att de hade identifierat honom som helbrägdagö-raren Jesus; jfr Luk.18:36. Även Jesu botande sker, till skillnad från i 5:13, utan beröring, på distans. Att de ska gå bort och visa sig för prästerna är både ett trostest och i enlighet med 3 Mos. 13-14. Först deras specialistom-döme om att spetälskan är borta gör det möj- ligt att komma tillbaka till social acceptans och gemenskap.

Botandet sker dock redan på vägen dit och väcker enorm glädje och – hos en av de bo- tade – stark längtan att först av allt tacka den som gjorde det: Gud genom Jesus, Gud i Je- sus. Jesu tre frågor röjer en viss besvikelse: De nio som var Abrahams söner och därför stod

Kommentar: Dagens evangelium faller inte helt självklart inom ämnet, de alternativa psalmförslagen beror av hur predikans tyngdpunkt läggs.

sig uttryck i lydnad: »Noa gjorde i allt så som Gud hade befallt honom att göra.»

Psaltarpsalmen, ur Psalt.73, fortsätter foku- seringen på tillit. Det föreslagna omkvädet i *Artos Missale* fångar upp den sida av tilliten som innebär trygghet: »Gud är min tillflykt, min starka klippa.»

Episteltexten hämtas ur Hebréerbrevets 11 kapitel och den stora genomgången av trons hjältar. I det avsnitt som valts ut för sönda- gen lyfts Abel, Henok och Noa – här knyts de båda första läsningarna samman – fram. Ka- pitlet fortsätter sedan med patriarkerna, Mose

Gud närmare än utlänningar tog bara botan- det för givet. De klarade det första trostestet, att våga gå bort från helbrägdagöraren för att undret skulle ske, men inte det andra: att höra Guds direkta tilltal i det Jesus gjort och svara på denna kärlek i mer tro, på Gud i Jesus. (Om en som tar båda trosstegen, se Joh.4:50 och 53).

Skillnaden mellan samariern och de nio ju- darnas är alltså en skillnad i tro. Tacksamhet är uttryck för trons klarsyn: detta var inte bara tur, eller något jag hade rätt till och äntligen också fått. Nej, det är Guds kärlek just till mig och hans inbjudan att gå vidare i livets dia- log, den som »hjälper» (Jesus använder ordet *sōzein*, »frälsa, rädda») mig på djupet och för evigt.

och skökan Rachav. Författaren avstår, med motiveringen att »tiden räcker inte till», där- efter från fler exempel ur den fortsatta frälsningshistorien. Han har tillräckligt tydligt illustrerat sin poäng: »Tron är grunden för det vi hoppas på; den ger oss visshet om det vi inte kan se.» Tron kopplas här direkt till hoppet. Att leva på hoppet är därmed för Hebréerbrevets författare att leva rotad i tillit till att Gud håller sina löften.

Evangeliet utgörs av den kända berättelsen om »änkans skärv» (»änkans ören», som det torde heta utifrån NT81). Förutom hos Markus återfinns den också hos Lukas; versionerna är i princip identiska. Det är den sista påsken i Jerusalem och Jesus tillbringar hela dagarna i templet, där han undervisar och debatterar. Den tredje dagen, alltså onsdagen i Stilla veckan, skildras i Mark.11:27-13:2. Händelsen med den fattiga änkan inträffar när dagen lider mot sitt slut. Jesus ska snart lämna templet för sista gången, och gå över till Olivberget där han kommer att tala till den inre kretsen om de kommande prövningarna och den sista stora nöden. Innan han går sitter han en stund framför de tretton trumpetformade offerkistorna för välgörande ändamål i anslutning till kvinnornas förgård. Änkan han där ser lägga två av de minsta mynten som fanns i landet blir föremål för hans uppmärksamhet.

Det har argumenterats för att Jesu ord om änkan som »i sin fattigdom gav allt hon hade att leva på» egentligen är ett angrepp på de skriftlärda och tempelverksamheten. Det har en del för sig. Precis innan (Mark.12:37b-40) har han levererat en varning för de skriftlärda med en anklagelse över att de »äter änkorna ur husen och ber långa böner för syns skull». Efter orden om änkan går Jesus ut och profeterar, som svar på att lärjungarna är ohöljt imponerade av byggnadernas storstilade prakt, om templets förestående fall (13:1-2).

Det är obestriddligen så att episoden med änkan ligger mitt i Jesu pågående – och eskalerande – uppgörelse med den religiöst-ekonomiska maktapparaten, symboliserad av templet. Angreppet riktas inte mot alla skriftlärda (se samtalet tidigare under dagen i Mark.11:28-34) och än mindre mot judarna i allmänhet. Måltavla för Jesu *j'accuse* är de korrupta ledarna; och anklagelsen är att de fattiga sugs ut medan ledarna är välbärgade och välansedda. Deras goda rykte uppehålls genom yttre fromhet och den välgörenhet de utövar i allas åsyn, enkan- nerligen med de pengar de orättmätigt tillskansat sig – exemplifierat alltså med just utsugna änkor. Att det finns ett inre samband mellan anklagelserna i 11:37-38, berättelsen om änkan, och förutsägelsen om templets förestående fall är obestriddligt.

Men vad gör det med vår förståelse av änkan? Reduceras hon till *bara* ett offer? Det är inte en nödvändig slutsats. Jesus varnar för de skriftlärdas och de rikas beteende, och fortsätter profeternas starka kritik av den religion som inte tar sig uttryck i kärlek till de små och fattiga. När han då lyfter fram änkan så framställs hon alltså som en *kontrast* till dem. Även om orden är riktade mot de skriftlärda/rika står hon därmed likaväl för ett annat sätt att leva. Änkan representerar den människa som verkligen visar kärlek till Gud och människor genom sin generositet och villighet att dela med sig.

Man kan inte pressa detaljerna i berättelsen – hur visste Jesus vem änkan var, eller att hon gav bort *allt*, och vad tänkte han att hon då skulle leva av? – utan poängen är att Jesus ändå tycks lyfta fram henne som förebildlig. Och är hon nu inte bara som ett offer för systemet måste vi förutsätta att hon frivilligt avstod från det lilla hon förfogade över. Hon skulle alltså så lita på Guds omsorger att hon vågade lämna sig och sin försörjning helt i Herrens

händer. Predikanten bör dock vara medveten om att denna poäng bara kan utvinnas implicit; den uttalas aldrig explicit i texten.

Alltså: Noa, änkan och de andra troshjälarna präglas av samma tillit och trygghet. En visshet om det vi inte kan se: att Gud bär allt, hur det nu än ser ut i det egna livet eller i världen. Denna djupa vila i Gud kan bära i och genom alla livssituationer – därför att detta hopp är något annat än optimism. Den stora tilliten vilar i stället i Guds löften och hans förbund. Med Psaltarpsalmens ord: »Min kropp och mitt mod må svika, men jag har Herren, han är min klippa för evigt.»

Men för att trons kraft inte ska reduceras till enbart en inre, terapeutisk känsla av trygghet är det också viktigt att lyfta fram att tilliten till Guds löften föder ett alternativt liv. Hoppet om att allt verkligen ska bli bra en dag är det som gör det möjligt att leva profetiskt. Med Desmond Tutus ord är vi »hoppets fångar» – vi kan inte annat än redan nu börja leva den verklighet som ska komma.

Detta trons *trots* finns hos Noa och änkan. De har satt sin tillit till Gud allena. De hämtar därför sin styrka ur andra källor, och kan så leva på tvärs med den egna tiden. Noa bygger på sin ark mitt i en destruktiv samtid; änkan gestaltar ett annat sätt att leva än etablissemangets.

Predikan kan ta avstamp i någon av de två välkända berättelser som utgör stommen i läsningarna – Noa respektive änkans gåva – och kretsa kring hur tilliten, tryggheten och trotset hör samman.

Två förslag på disposition:

1. Man kan helt enkelt bygga upp predikan i tre delar utifrån ledorden: Trons tillit, Trons trygghet, Trons trots.
2. En annan idé skulle kunna vara att använda sig av treklängen tro-hopp-kärlek. Tron är grunden för det vi hoppas på. Som hoppets

fångar måste vi redan nu försöka leva kärlekens rike.

Exegetiskt om Mark.12:41-44

Bengt Holmberg (Frillesås)

En *lepton* var ett litet, tunt kopparmynt, värt mindre än en hundradel av en dagslön (en denar). Eftersom änkan alltså var mycket fattig, kunde hon ju nöjt sig med att lägga ett av sina två mynt och ändå ha gett bort hälften av vad hon ägde. Varför ger hon då båda sina mynt, utan att tänka på konsekvenserna för egen del?

Sentida kommentatorer har ibland talat upprört om detta som ett bevis för religiös exploatering, resultatet av en indoktrinering som får människor att missförstå Gud som en kravmaskin som aldrig får nog, när det i själva verket är templet och dess prästerskap som har den rollen. Men det är inte Jesu tolkning. Han ser på vad hennes handling säger om hur hon ser på sig själv och Gud, dvs. om hennes innersta tro.

Det som lades i offerkistorna bekostade brännoffren och uppfattades därför som givet till Gud. Så tänkte säkert också den här änkan. När hon ger sitt allt, då är det för att hon vill ge allt hon har till Gud. Jesus formulerar innebörden i det hon gör: hon lade i sin fattigdom dit allt hon hade, ja, »hela sitt liv» (*holon ton bion autēs*). Därmed uppfyller hon det bud om att älska Gud över allting, som strax innan citerats och diskuterats (v.28-34). Hon ger så att säga Gud vad Gud tillhör (Mark.12:17), med samma hängivenhet som hon som offrade balsam för 300 denarer på Jesus (14:3-9).

Detta gör hon, i »trons kraft». Hon tror att Gud är värd allt vad hon kan ge, och hon tror att han i sin godhet kommer att sörja för henne, som han gör för fåglar och liljor.

SPT

Annonsavdelningen
Tel. 018-50 38 92

TJÄNSTER OCH TILLSÄTTNINGAR

Notiser om lediga tjänster och tillsättningar sändes till Kjell Petersson (kjellpeterssonssc@gmail.com) eller Björn Fyrlund, adress: se Redaktionsrutan sid. 2.

LEDIGA TJÄNSTER

Uppsala stift

Kmtj i Norrala-Trönö sökes senast 2/10.

Kmtj i Söderala m.fl. sökes senast 9/10.

Linköpings stift

Kmtj i Risinge sökes senast 16/10.

Strängnäs stift

Kmtj i Glanshammar sökes senast 16/10.

Västerås stift

Kmtj i Mora, Våmhus sökes senast 8/10.

Khtj i Falun sökes senast 15/10.

Växjö stift

Kmtj i Tingsryd sökes senast 17/10.

Kmtj i Reftele sökes senast 21/10.

Lunds stift

Kmtj i Helsingborg, Adolfsbergskyrkan sökes senast 15/10.

Göteborgs stift

Khtj i Kindaholm sökes senast 9/10.

Stockholms stift

Kmtj i Hägersten sökes senast 12/10.

Kmtj i Hägersten, Gröndal, sökes senast 12/10.

Kmtj i Hägersten, Uppenbarelskyrkan, sökes senast 12/10.

Utom stiften

Två präster till Kyrkokansliet sökes senast 8/10.

TJÄNSTER OCH FÖRORDNADEN

Uppsala stift

Utsedd till km i Märsta, Valsta: km Tony Strepin, Färingsö.

Linköpings stift

Utsedd till kh i Hässleby-Ingatorp: km Åke Eldberg, Vattholma.

Utsedd till km i Hässleby-Ingatorp: kh Magnus Andersson, Vislanda.

Utsedd till vik sjukhuspräst i Domkyrkoförsamlingen: studentpräst Eva Jacobsson, Domkyrkoförsamlingen.

Utsedd till km i Krokek-Kvarsebo: vik km Per Hökpers, Folkärna.

Utsedd till kh i Skedevi-Regna: kh Bo Lindell, Vimmerby.

Utsedd till km i Kvillinge-Simonstorp: km Lennart Ankartun, Norrala.

Avliden 29/8: f kh i Norrköpings Borg, pr Eric Lundqvist, Norrköping, f 1935.

Göteborgs stift

Överklagandenämnden har avslagit begäran om beslutsprövning av stiftsstyrelsens beslut om sammanläggning av Morlanda, Tegneby och Myckleby pastorat till Orusts pastorat.

Slöinge, Eftra, Årstaad, Asige och Abild slås samman fr 1/1 10 till Susedalens församling.

Utsedd till kh i nybildade Orusts pastorat: kh Ingemar Ekström, Morlanda.

Övergår till kmtj i nybildade Orusts pastorat, med behållen titel som kh: kh Henrik Svensson, Tegneby, och kh Tommy Magnusson, Myckleby.

Utsedd till padj i Härlanda: padj Annika Brantinger, Stenkyrka.

Avliden 20/9: f biskopen, teol jub dr Bertil E Gärtner, Onsala, f 1924.

Härnösands stift

Utsedd till vik kh i Frostviken: pastor Lennart Syk, Sveg.

Visby stift/utlandskyrkan

Biskop Lennart Koskinen har utsett följande präster till prostar honoris causa: f km Eva Stibe, Visby, kh Maud Nordgren-Andersson, Lärbro, Lennart Kinnander, kh Anders Jernberg, Fardhem och kh Richard Wottle, Östergarn samt kh Tommy Qvennerberg, Alicante och kh Lennart Hamark, Bangkok.

Utsedd till km i Visby domkyrkoförsamling: km Camilla Vallhagen, Vårdnäs.

Stockholms stift

Överklagandena mot biskopsvalet har avslagits. Eva Brunne vald till biskop, vigning den 8 november.

Avliden 5/9: fd stiftsprost, fd eo hovpred, fd pastor i Hovförs Hans Tollin, f 1934.

KALENDER

2–4 okt: Örebro Olaus Petri – Höstkonvent SSB.

9–11 okt: Örtagården. Själavårdsdagar.

11 okt: Österhaninge k:a 11.00 – Kyrkfärd aKF och SSB.

15–18 okt: Retreat på Heliga Hjärtas Kloster vid Örnberg – Kyrklig Förnyelse i Linköpings stift.

18 okt: Örtagården. Söndagskväll.

24 okt: »Livet är mission», Vi firar biskop Bertil Envall 100-årsdag. Lärjungagården, Torestorp.

26 okt: S.C.A.s 91:a årshögtid i Malmö S:t Petri.

29 okt – 2 nov: Örtagården. Örtagårdsdagar.

30 okt – 1 nov: Allhelgonaretreat, Lärjungagården, Torestorp.

6 dec: Örtagården. Söndagskväll.

Svensk pastoraltidskrift kyrkligt forum

Salt

- en ny barn- och ungdomsorganisation i Svenska kyrkan!

- Vill ni att de barn och ungdomar som finns i er lokala verksamhet ska få en tillhörighet också till ett större sammanhang?
- Vill ni kunna hänvisa till ett antal Jesuscentrerade läger där era barn, ungdomar och konfirmander får träffa jämnåriga från andra delar av landet och där det finns möjlighet att växa både som människa och kristen?
- Vill ni bli en del av ett kontaktnät med gedigen erfarenhet av kristet barn- och ungdomsarbete?

I så fall skulle Salt kunna vara en resurs för er!

Salt är en relativt nystartad organisation med sina rötter i EFS (Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen). Vi har som grundvision att hjälpa barn och unga att lära känna, komma till tro på och följa Jesus Kristus. I en tid där det både i och utanför kyrkan kan upplevas som skakigt vill vi i Salt stå för en stabil förankring i Guds Ord. Utifrån detta vill vi vara ett positivt alternativ för en generation som längtar efter äkthet och andligt liv.

I dagsläget har Salt ca 8 000 medlemmar organiserade i ca 140 lokala föreningar. Vi ser oss som en väckelsekristen plattform för barn och unga i Svenska kyrkan, och flera av våra föreningar saknar helt tidigare koppling till EFS. Kanske tillhör du ett sammanhang som skulle ha glädje av att knyta an till Salt? Tveka i så fall inte att höra av dig!

För mer information, se vår hemsida eller kontakta Salts generalsekreterare på mail olof.edsinger@efs.svenskakyrkan.se alt telefon 0702-999316 / 018-169853.

www.salt.efs.nu

